

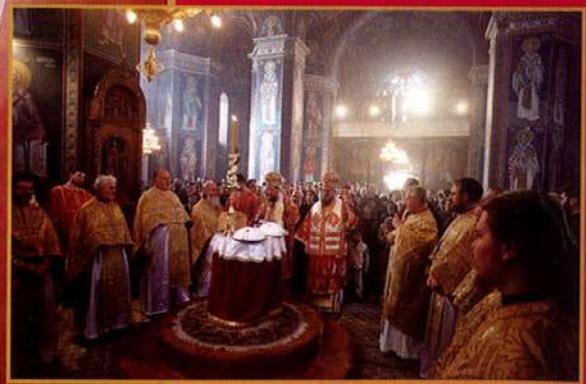
Календник

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

2003
5-6



Слава Богословије



Ђурђиц -
слава епископа Јована





Распеће Светосавске цркве
на Аеродрому, снимљено у
тренутку мироточења



Освећење Нове цркве Покрова
Пресвете Богородице у Саранову



Епископ Јован са православним
Србима у Јоханесбургу,
Јужноафричка република



Слава манастир
Светог Луке у Бошњаним

ХРИШЋАНСКА ЕКОЛОГИЈА

Свет је на ивици пропasti, људи све бржим темпом уништавају планету на којој живе. А многи хришћани се понашају као да их се то не тиче. Да ли зато што је речено да „читав свет не вреди колико само једна људска душа“, па се сматра да је брига о „читавом свету“ губљење драгоценог времена које свако треба да искористи за спас сопствене душе

Бројне су странице светоотаčke литературе, међутим, посвећене ономе што ми данас зовемо еколођија. Свети Василије Велики написао је *Шестоднев* који је прво дело православне литературе које се бави еколошким проблемом, проблемом односа човека према Божјем свету. Он пише: „Свет је школа и место где се људске душе васпитавају, али је такође и место где пребива све што се рађа и ишчезава, школа разумних душа у којој им се предаје богопознање, и где им се кроз чулно и видљиво указује пут ка сагледавању невидљивог.“ Према св. Василију, постали свестан лепоте и унутрашње хармоније космоса значи славити Бога. Код Оригена налазимо појам *logoi alogoi* („алогични логоси“). Цео је свет испуњен овим алогичним логосима, то јест видљива и чулна твар је такође нешто логосно. Св. Максим Исповедник пише да кроз умно созерцање творевине ми добијамо идеју Свете Гројице, и да се целокупна видљива твар мора прихватити као духовна срана, то јест мора се достићи созерцање природе у духу.

Св. Максим пише да се ствари, чак и у њиховој видљивости, у њиховој дијафонији, дају људима као тело Христа. То је космичка еухаријија. Може се наћи много оваквих дитата, и надам се да ће једног дана бити написана књига *Православници Цркве о природи*. Међутим, у руском академском богословљу, писање космичке литургије није чак и дотакнуто. У Русији су најбољи југослови били лаици - Хомјаков, Ћостојевски, Владимир Соловјов... право се у руској слободној хришћанској философији поново показала православна традиција космичке еухаристије, мада изражена на ешто другачији начин него код свеих отаца. Али, радило се управо о рвом покушају да се филозофски смисли православље у његовој пуној и дубини. Проблем конкретног свејединства је основни проблем уске философије по којем се она азликује од свих философија овога света - а то и јесте приближавање

еколошкој проблематици православља.

За православну свест, целокупна природа сја преображеном светлочију Педесетнице. Јунак Достојевског моли и тражи опроштај од сваке птице, од траве; руски боготражитељ иде са Исусовом молитвом, он пролази кроз шуму, кроз снегове, као кроз Храм.

Академско богословље је, нажалост, заостајало за молитвеном праксом. И данас, сам наш живот, трагедија наше Земље, крајње исцрпљивање свих земаљских створења, ресурса, воде, шума и неба, позива нас да коначно станемо на православну тачку гледишта, да почнемо да ценимо природу, да ценимо наш *oikos* (отуда реч „екологија“), наш дом.

Није ствар само у академској теологији. Већ у XIII веку, када се почело са свакаквим схоластичким дељењима Бога на биће и суштину, акт и потенцију, зародио се дуализам у мислима, осећањима, животу, и тај нас је дуализам природно довео до антиеколошког погледа на тело: на њега смо почели да гледамо не као на нешто јединствено са душом, него као на нешто од ње одвојено. Томизам говори о два нивоа. Први је ниво природа, а други је ниво - благодат. Природа је увек нижа од благодати, и овде већ видимо дуализам. С друге стране, Запад је познавао тако моћан покрет као што је јансенизам, у којем се природа схвата као апсолутно паљо биће, заражено првородним грехом, због чега је све што је природно од самог почетка и греховно. Треба рећи да ова тенденција постоји и код нас, и у православном богословљу, а још више као психолошки морализам. Ако о томе данас разговарамо са многим православцима чућемо да је све што је непосредно, чулно, телесно, естетично, еротично - самим тим и одбачено као нешто што је заражено првородним грехом, као неком прљавштином. Та концепција је нехришћанска и неправославна.

Епоха „просвећености“, епоха атеизма, која се хвалила да ће чове-

ка уздигнути изнад дуализма, у ствари је још више разорила људски интегритет. Уместо да преобрази човеков конкретни живот, та епоха је унела провалију између духа и тела: тело је постало апстракција, а душа је просто изгубљена. После Коперниковог открића, звезде су престале да буду живе, а Васељена се претворила у безграницно ћутање хладних светова. Најстрашнија је била појава картезијанства. Декарт је ствари поделио на мислеће и на просторне, и у ову другу категорију је спадао целокупан животињски свет који, по Декарту, није имао ни осећања, ни патњи. Животиња је постала машина. Иако је ово мишљење тешко назвати хришћанским, управо је оно највише утицало на даљи развој односа човека и природе у оквирима хришћанске цивилизације. Епоха рационализма се данас наставља у целом свету. Свет се дели на „пријатеље“, људе које не можете убити одмах, него тек када добијете на то некакву идеолошку санкцију - и на друга створења, која без сваке идеологије можете да убијате, једете, експериментишујете са њима, јер она не постоје као божје твари. Ми данас живимо у овом дуализму. Ипак, данас се на Западу ради на томе да се уклони ова крута гностичка преграда између света лажног разума, разума-потрошача, који убија, који је непрестано агресиван - и других бића која пате. У западној философији и теологији се много на томе ради. Молтман, Древерман и други водећи теолози у Немачкој бројне своје књиге посвећују проблемима космоса, природе, еколођије. Слично почиње да се дешава и у Француској, узмимо на пример књигу Жака Бестера *Ода сиварања...* Пол Клодел је приметио: „Господ је рекао - објављујте Јеванђеље не само људима, него целокупној творевини“. Радосна вест је намењена не некаквом изабраном делу, него свим живим створењима. Данашњи задатак православних је да носе радосну вест, Јеванђеље, целокупној творевини.■

Татјана Горичева (одломци једног разговора, приредио Павле Рак)





Слава Богословије Светог Јована Златоустог у Крагујевцу

МИ НЕ ГОВОРИМО СВОЈЕ НЕГО БОЖЈЕ

Вишевековни живот у Шумадији по науку Господа Исуса Христа омогућава савременицима да често, убирајући плодове богонадахнутог предања, обележавају и славе спомене оваплоћене хришћанске историје са поносом и са у Цркви утемељеним уверењем да их у будућности чака вечни живот по благодати Духа Светог. Крагујевачка богословија Светог Јована Златоустог по мерилима свакодневног живљења не досеже дубоко у прошлост, али и поред тога, залог је који и у овим временима одрицања од традиције и наслеђеног, сведочи да једино непроменљиво и у свим временима одрживо предање, јесте само јеванђелско предање. Догађаји о овогодишњој слави Училишта, 26. новембра, када се Црква молитвено сећа патријарха цариградског и „писца петог Јеванђеља“ потврда су стваралачког, спасоносног и једино смисленог сусрета прошлости и будућности у Цркви и Светој литургији

Итоком овогодишњих славских сабрања у Богословији било је прилике да се говори о спољашњим и видљивим успесима овог просветног завода, да се истакну добри резултати на побољшању богословске спреме кандидата, и на плану вере, и на пољу знања. Морало се говорити и о томе колико сама управа Школе, црквено - епархијске

власти, свештенство, град Крагујевац и благочестиви хришћани помажу да се услови живота богослова усагласе са мерилима која диктира данашњица. Изражено је и задовољство што су се удостојили да на слави крагујевачких богослова учествују изасланици готово свих осталих црквених просветних установа, представници свих меродавних све-

товних институција, осведочени пријатељи и сарадници. Свему томе се поклањало уважавање, али сходно еклесијолошком карактеру школе и програмским начелима која се заступају, све је било подређено литургијско - молитвеном прослављању школске славе.

Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован и



ове године је предводио молитвена сабрања, најпре на бденију уочи празника, па на Светој литургији, пререзао је и славски колач. Литургију о овој слави свечанијом су учнили многи еminentни гости и чин рукоположења два нова свештенослужитеља. Након читања Јеванђеља, на Светој литургији проповедао је протојереј Гојко Перовић, ректор Цетињске богословије. Из његове беседе издвајамо:

"Драга браћо и сестре, данас смо сабрани око светиње Господње сећајући се имена светога оца нашега Јована Златоустог, великог архијереја Цркве Христове, великог проповједника Цркве Христове, великог Божијег угодника. У основи свих ових врлина и талената које је свети Јован носио са собом, стоји једна велика истина и тајна, да ми данас као православна Црква прослављамо светога човјека. Каква је то тајна, да ми који носимо Христово име и који се клањамо Богу свешињем, Богу који није доступан нашим земаљским чулим, каква је то тајна да ми, као такви, прослављамо свете људе? То је било као кључна истина наше вјере, нешто што је правило знак неразумјевања, нешто око чега су се спорили они људи који нијесу могли да схвate тајну православне вјере.

У античкој историји човјечанства било је непознато прослављати свете људе. Када је наступила епоха просвјетitelства, када је наступила епоха, како су људи говорили, праћења човјека достојанством разума, одбацивањем Бога и Цркве, прво што су се питали философи просвје-



Епископ др Сава и др Игњашић у Грошици 1997. након Призыва Светог Духа на почетку рада Крагујевачке богословије

титељства било је, какав је то хришћански Бог. Како је могуће да Бог који је створио читаву васиону, који управља свим процесима, и оним великом и оним најситнијим, како је могуће да се тај Бог открива кроз некакве људе или још чудније кроз некакве књиге, кроз неке преводе прашњаве, недоступне. Многе су се од њих изгубиле. Многе од тих књига нису добро преведене. Сада знајмо каква је полемика у великој богословској науци, шта је прави превод и који су преводи бољи, а који лошији. Питали су се философи просвјетitelства је ли то савршени Бог који се открива кроз та бројна несавршенства, кроз људе, кроз књиге, кроз предање. И данас имамо истину да су се бројне заједнице

које носе хришћанско име у западном свијету одрекле прослављања светих људи. Данас сви знамо да бројне протестантске заједнице, одбацујући изврно предање Цркве, одбацују и прослављање светих људи.

То је једна тачка, која је била раскрсница у разумијевању древне библијске историје. Али све то што збуњује читав свијет и што сада овде помињемо, није просто нека хронологија људске мисли, него подсећање да данас живимо у времену које обесвећује све, а најприје обесвећује човјека као Божију творевину. Библијско схватље човјека јесте такво да ми то библијско схватље означавамо у стиху: *Диван је Бог у светима својим*. Библијско схватље човјека види се у светом Јеванђељу када Господ на једном мјесту чини чудо и када окупљени Јевреји видећи то чудо, кажу слиједеће ријечи: *Велики пророк Јодије се међу нама и Господ љогоди народ свој*. Јевреји, тј. библијска свијест, знала је да када угледају великог човијека, да када виде човијека који чини нарочито дјело - знала је та заједница да је и Бог близу. Јер они су недвосмислено знали када виде велика људска дјела да то у ствари Бог дјела кроз нарочите Божије поступке. То је за њих било недвосмислено и то су при том Христовом чуду рекли присутни Јевреји из пунога срца и без много размишљања.

Тајна наше вјере, оно што нису могли схватити философи просвјетitelства, што није могло доћи до мисли људи из античког времена, тајна нашега Бога јесте тајна Бога

Епископ др Игњашић 1997. освешћује Крагујевачку богословију



који се не открива људском разуму на првом мјесту. То је тајна Бога који неће око Себе мислиоце који га разумјевају. То је Бог који хоће љубавну заједницу људи око себе. То је Бог који хоће најприје да се дотакне људског срца. И шта ради тај наш Господ Бог? Он своју мисију не устројава тако, а могао би како наш људски разум замишља. Могао би то да уради у тили час, у једном моменту да све наше умове просвијетли и да сви будемо поклоници једнога Бога. Само би једна ствар у таквом поступку недостајала, укинула би се људска слобода. Не би било мјеста да се изрази људска љубав према Богу. Само у таквом аутоматизму све би било савршено, али не би се могла пројавити људска љубав. Зато је Бог устројио да своју савршenu ријеч, коју је открио преко Сина Свога проповиједа и да ту мисијушири не неким небеским, људском разуму недоступним путевима, него управо преко несавршених људи, преко трошних књига, преко несавршених превода и преко великог, великог мучења. Разни преводи, разне мисије, често праћене и политичким немирима, су шириле Христову проповијед. То је значило да Бог хоће Своју ријеч дашири тако што ће људи једни другима почети да вјерују. Божија ријеч и мисија се ширила тако што се претходно ширило повјерење међу људима. Било би лицемјерно и превише апстрактно, да се зачиње нека Божија наука која проповиједа да се љуби Бог и да се љубе људи, ако та наука не би била ширена на начин који ће ширити разумјевање и љубав међу људима. Један човек проповиједа Христову науку, други му вјерује, има повјерења, усваја то ишири даље.

Причешћивање добројвора школе и других верних на славској Литургији



Зато се у двије хиљаде година Цркве Христове протегају један низ великих Божијих угодника и проповједника који нису били на првом мјесту много паметни или су добри преводиоци, него су свједочили, своме брату прије свега, живога Бога. Људи који су једни другима сведочили живога Бога, ширили су међусобну људску љубав. А међусобна људска љубав, она истинска, права, није ништа друго него љубав Божија, није ништа друго него ријеч Божија. Међусобна људска љубав, када се разрасте, то је уствари ријеч Божија, то је уствари Логос Божијији присутан међу људима. У томе је суштина наше библијске свијести и наше свијести да Бога препознајемо у брату своме. И зато је лако нашем разуму, без велике богословске школе, лако је сваком нашем вјернику схватити зашто Православна Црква прославља свете људе. Јер заиста из пуних уста можемо да кажемо, да је диван наш Бог, најприје, у светима својим. То је пуна истина наших повјерења и наше љубави према Господу нашем, коме нека је слава у вијекове вијекова. Амин."

И славска трпеза љубави у Богословији на дан прослављања свезланих усја Светога Духа дала је могућност да се још једном манифестије међусобна људска љубав кроз речи благодарности ректора протојереја др Зорана Крстића свима који су Школу помагали, а и кроз добре жеље за сваки напредак преко поздравних речи гостију.

Све што је о сведочењу вере преко Божијих угодника и нарочито преко Златоустог речено на слави крагујевачке Богословије, посведочио је у неколико непоновљивих реченица отац Јустин Поповић, обја-

шњавајући како свети Јован Златоуст тумачи веру:

„За светог Златоуста предмети вере су ван домаћаја људског разума и људских чула. Веровати значи: примати оно што се ни на који начин не може схватити никаквим размишљањима. Задовољан бити малим, знак је слабе душе; при малом сматрати себе богатим, својствено је души болесној и бедној; вера је ненасита. Ако би ти узажлео да сва дела Божја схватиш разумом, онда чиме би Бог био већи од човека? Дела Божја су недостижна разуму. Бог није тако немоћан да ствара и чини само оно што је појмљиво за твој слаби разум. Питаћ, како расте вера? Вера расте када ради ње подносимо невоље.

Где има вере, ту није потребно испитивање. Испитивање разара веру. Ко испитује нешто, тај још није нашао; ко испитује тај не може веровати. Немојмо се бавити испитивањем, јер ако испитујемо, то већ није вера; вера успокојава ум. Ми се зато и називамо верни, што без иакве сумње верујемо у оно што нам је речено. Када би то што нам је речено долазило од људи, ми бисмо били дужни подвргнути га испитивању; али пошто то долази од Бога, ми смо дужни односити се са страхопопштовањем и веровати.

Права вера захваљује Богу свагда за све. Шта, зар треба захваљивати за све што се деси? Да, да! макар то била болест, макар то било сиромаштво. Захваљуј, макар и не схватао разлог нечега; у томе се баш и састоји захвалност. Ништа велико, ништа особито, ако захваљујеш ако си у добру, када си здрав, када си напредан и срећан. Но од тебе се тражи да захваљујеш када си у невољама и у жалостима. Немој говорити ништа сем речи: Хвала Ти, Господе! Но шта ја говорим о невољама које бивају овде на земљи! Та за сам пакао треба захваљивати Богу, за казне у паклу, за муке у паклу. Јер ако будемо пажљиво размишљали, несумњиво ће нам много користити и ова ствар: страх од мука у паклу зауздаће срце наше... Да, када нас постижу болести, несреће, беда, онда баш и треба силно захваљивати Богу. И то захваљивати не речима, не језиком, него поступцима, делима, мислима и срцем. Од све душе треба Му захваљивати. Јер нас Он љуби већма него наши родитељи; и љубав Божја се толико разликује од љубави наших родитеља, колико добро од зла.” ■



ОСВЕЋЕЊЕ НОВЕ ЦРКВЕ ПОСВЕЋЕНЕ ПОКРОВУ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У САРАНОВУ



На дан храмовне славе, Покрова Пресвете Богородице, 14. октобра 2003. године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован, осветио је новоизграђену капелу-храм у шумадијском селу Саранову. Пре почетка Свете литургије извршено је троносање храма, а у Часну трпезу постављене су мошти Светог великомученика и архијакона Стефана. После освећења служена је Света архијерејска литургија у којој су, као и на освећењу, саслуживала четири свештеника и ђакон. Литургијску радост улепшале су монахиње манастира Николаја и хор из Тополе.

За време Свете литургије, Његово преосвештенство епископ Јован одржао је беседу, коју је почео речима: „Нека буде срећно и Богом благословено освећење овога малога храма који данас благодаћу Духа Светога осветисмо, а у славу и част Пресвете Богородице и Њеног Покрова који данас славимо. Овај храм је мали по димензији, али у цркви се ништа не мери бројем и величином, већ се мери колико сви ми служимо на првом месту Богу, па онда и другима...“

Епископ је тумачио и причу из Светог Јеванђеља о праведном Јову у којој се види смисао страдања и јака и чврста вера праведног

Јова која све нас треба да краси, а протумачен је и одломак из Светог Јеванђеља о Марти и Марији који је тога дана читан на Светој литургији. На крају своје беседе Епископ се захвалио свима који су помогли изградњу овог светог храма и помољио се Пресветој Богородици да нас заштити, сачува и да умоли Сина свога и Господа нашега Исуса Христа за све нас.

Црква је од почетка освећења била пуна верног народа, а посебно је било доста деце која су на челу са својим учитељима дошли да се помоле Богу, дочекају свога Епископа и увеличју ово велико духовно славље. Много је заслужних који су помогли да се ова црква заврши, али

на првом месту мора се одати признање ктитору овог светог храма господину Милутину Стевановићу и његовој породици који нису жалили ни труда ни времена да помогну своју цркву. Црквени одбор са својим свештеником оцем Велибором Јовановићем и сви остали мештани овог села су помогли да се ова црква заврши у веома кратком року.

За велику љубав и помоћ својој цркви господин Милутин Стевановић одликован је Орденом Светог Саве, а свештеник који је руководио и организовао изградњу овог светог храма одликован је достојanstвом протонамесника. Црквени одбор и заслужни појединци одликовани су епископским граматама и захвалницама.

После Свете литургије, Његово преосвештенство епископ Јован је пререзао славски колач и колачару и свима присутним честитао славу. Епископ, свештенство и ктитор храма у парохијском дому задржали су се у пријатном разговору, а потом отишли за белу трпезу љубави коју су поводом храмовне славе припремили колачар и мештани села Саранова. Епископ је пун радости напустио ово село, захваливши свима и благословивши све који су уложили труда у ово велико духовно славље у Саранову. ■

Љубиша Р. Ђураш, свештеник



СРЕЋА И СПАСЕЊЕ НЕОДВОЈИВИ СУ ОД СЛУЖЕЊА БОГУ

У цркви Светог архангела Гаврила у Буковику поред Аранђеловца, подигнутој на месту старе цркве брвнаре из турског времена, на темељима врло старог светилишта, у подножју Букуље, на неколико десетина метара од извора реке Кубршице, месту богослужења чувеног проте Атанасија Буковичког који је 1804. године извршио заклетву, после збора у Орашцу, вођа Првог српског устанка на челу са врховним вождом Георгијем Петровићем Карађорђем, одслужена је 12. октобра 2003. године, на празник преподобног Кирјака Отшелника (Михољдан), Света архијерејска литургија у препуној цркви коју је служио Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован

Владика Јован је овом приликом рукоположио ђакона Бранислава Бороту у свештенички чин. После одслужене Свете литургије, у којој су учествовали свештеници и ђакони, као и један број монаха и монахиња из оближњих манастира Епархије шумадијске, за време које је причешћен већи број верника, међу којима доста мале деце, шумадијски архијереј је верницима одржао проповед о љубави и спасењу. У савршено складној, језгривој беседи, владика је истакао да је срећа и пут спасења човека нераздвојиво везана за стање душе коју карактерише мирна савест, служба Богу, живот по Божијем закону правде, јеванђељске правде и поседовање свеспасавајуће љубави, која је основни закон Божији, изражен кроз две новозаветне Христове заповести љубави: према ближњем и према Богу, чија је свепрежимајућа и недељива суштина љубав. Ова реч епископа, праћена је са великим пажњом, у побожној тишини. Упућена је свим хришћанима и људима добре воље који траже пут спасења и спремни су на жртву љубави, како би очистили своја срца, ради примања у њих Христа и задобијања чисте савести, а за ослобађања умртвљених и уснулих који душу држе у оковима греха, без покајања и измирења са Богом и другом децом Божијом. Хришћанска срећа је нераздвојно повезана са спасењем и задобијањем Царства небеског, још на овом свету, то је пут посвећења и обоготоврења сваког човека који је позван на хришћански пут, отелотоврењем Сина Божијег у Сина Човечијег (човекољубљем Божијим), кроз дати пример живота у љубави, по Божијем закону, закону љубави, да би праведни живот на Земљи био награђен венцем светости, Божијим усновљењем, на овом и оном све-



ту, према величини принесене жртве љубави и духовног усавршавања, у непролазној вечности. На човекољубље Божије, бескрајну љубав, праштање и милост Божију, на пружену руку Божију, на показани пут и указану лествицу спасења, потребно је одговорити Христољубљем, у животу, у пракси, служити правди и добру, распаљујући огањ љубави у свом срцу и срцима ближњих, према Богу и људима, што значи живети несебично, без отимања, похаре и пљачке ближњих, да би се живело вечно. Да би се љубио Бог и да би нас Он љубио, а не да бисмо љубили грех и цара греха, који је отац преваре и кушач рода људског од почетка.

У ове дане свеколиког кушања Српске православне цркве и срп-

ског народа, у ово апокалиптично време за хришћанство, нарочито за православље, ове јасне, недвосмислене и логичне речи врло ревносног и доследног владике шумадијског, изречене на овом историјском светом месту, где су пре 200 година, светим, чудотворним крстом и Јеванђељем правде, заклињани наши преци, славни, велики јунаци и витези неумрле славе из великог устанка, „за крст часни и слободу златну“, имају симболично, свето и вечно значење. Јер, на северном, спољњем зиду храма у Буковику, уз олтар, стоји плоча на којој пише: „Честити и родољубиви прота Атанасије Буковички, који је на Сретење 2/14. фебруара 1804. на збору у Орашцу заклео српске устанике за ослобођење Отаџбине, богослужио је у овом храму. Умро је на Бадњи дан 1810. и сахрањен уз олтар с леве стране“.

После свете Литургије, новорукоположени јереј, отац Бранислав, који је постављен за свештеника на другу буковичку парохију, у сали црквене општине, приредио је свечани ручак за Његово преосвештенство господина Јована, свештенике, ђаконе, монаштво и друге госте, на коме је захвалну реч одржао отац новорукопложеног свештеника,protoјереј-ставрофор Милан Борота.

Уз благослов владике Јована, protoјереју Драгомиру Кецићу, скоро постављеном пароху прве буковичке парохије и оцу Браниславу, као и свим присутним гостима и верницима, завршена је ова предивна свечаност увођења у дужност новог свештеника, новог пастира и служитеља олтара Божијег. Нека је благодат Божија са њима и нама у Господу Исусу Христу. ■

Милутин Јаћимовић





ВАСКРСАВА МАНАСТИР СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАИЛА У СЕЛУ КОРМАНУ КОД КРАГУЈЕВЦА

Унутра, у дубини шума села Кормана, недалеко од Крагујевца, постоји једно место које од давнина Корманци називају Црквина. На том месту је, причају они, био манастир и код тог манастира за време Првог устанка саставали су се Кађорђе и Хајдук Вељко. Након пронаости буне, Турци су запалили манастир, а монахе на коле набијали и сабљама исекли. Огањ остави пепео, из пепела веома брзо нарасте зова и папрат, а зову и папрат временом надвлада храстова шума. Ни зулум, ни огањ, ни жбуње, ни храстова шума, ни време нису могли из душа овог народа да истргну ту једну реч - Црквина. Поред тог места се, говоре они, даљу пролазило са страхом, а ноћу никако. Гореле су свеће на том месту, настављају они, и за време комунизма, али нико није гзано ко их је палио. Често пута смо, каже Бранко Рајковић, као деца, чувајући стада на том месту, затицали уупаљене свеће и новчиће које су непознате особе остављале на извору који је надомак тог места.

Предање о манастиру - Црквии се тако преносило са колена на колено до тренутка када је, по вољи Божијој, блаженопочивши епископ шумадијски др Сава дао благослов да се на месту Црквине сазида нови храм са старим заштитником Светим архангелом Михаилом. Када су 2. маја 1996. године Бранко Рајковић са братом Милом и са још неколико радника уређивали земљиште за изградњу храма, нашли су на старе темеље и кости монаха који су били сахрањени око темеља храма. Када су за ово откриће сазнали старији мештани Кормана почела је да кружи прича: Значи, истина је. То су темељи старог манастира, а кости монаха који су били у манастиру. Темељ је изливен, а на темељ цигла по цигла уз ударце чекића, вредне руке мајстора и несебичност приложника малих и великих, поново из пепела вакрсава манастир Светог архангела Михаила у селу Корману, код Крагујевца.

Пета година је већ како се под сводовима, иако још недовршеног овог светог храма, на дан Чуда светог архангела Михаила, служи Света литургија кроз коју честити Корманци са гостима славе Оца небескога. Али након свега тога воле да запевају и коло поведу. Тако је било и ове године. На Светој литургији у храму светом, мноштво народа у тишини са пажњом слушају молитву свештеника, коју монахије манастира Грнчариће и појди наше парохије, умивају и милују. Ни ове године није изостала ни песма, ни коло, све је било свечано, свечано тако како да су се и кости наших дедова и прадедова са нама радовале.

Да би радост наша била што саборнија и већа, молимо Вас драги моји, да нам помогнете да храм Светог архангела Михаила што пре осветимо, да у храму овом кандила што пре упалимо и да по речима светог Николаја жичког не би угасла унутра, у души нашој. ■

Илија Јокић, свештеник



ОСВЕШТАНО ЗЕМЉИШТЕ ЗА НОВИХРАМ

У суботу, 25. октобра 2003. године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован у селу Међулужје код Младеновца, осветио је земљиште за нови храм.

Парохија међулужска обухвата села Међулужје и Пружатовац и део насеља око Селтерс бање и припада Црквоној општини стојничкој у Марковцу.

Постојећи храм Светога пророка Илије у Марковцу, што због своје скучености, што због удаљености, не може у најбољој мери да задовољи потребе ове парохије. Иницијатива за подизање новога храма постоји дуже време, али се тек последњих година на томе много радило, а највише времена је потрошено на проналажењу локације за нови

храм. Онда се нашло на велико разумевање код Скупштине општине Младеновац, која је земљиште на Међулужкој

караули дала Српској православној цркви у закуп на 99 година по разумној ценi. Тако да ће се нови храм градити на тромеђи између ова три места, а уз сами пут Младеновац-Топола. Храм ће бити посвећен Светим праведним Јоакиму и Ани, биће грађен у српско-византијском стилу, а његов пројекат дар је Шумадијске епархије. Храм светих праведних Јоакима и Ане гради се искључиво добровољним прилозима верника, а уз велико ангажовање месног пароха оца Душка Жујевића и Црквено-грађевинског одбора.



После освећења земљишта које је преосвешћени епископ Јован извршио уз саслужење свештенства Архијерејског намесништва младеновачког, прешло се на ручак који је био приређен у ресторану у Пружатовцу. У току освећења земљишта епископ Јован се обратио народу који се, упркос лошем времену, у великом броју окупio. Похваливши труд оца Душка Жујевића и Црквено-грађевинског одбора, епископ и народ су се разишли са жељом да се што пре виде на освећењу темеља, а затим и завршеног храма.

Дејан Ракетић

СТО ГОДИНА ЦРКВЕ У БАДЊЕВЦУ

На празник Светог свештеника Евтихија и Свете мученице Саре 25. септембра 2003. године, у селу Бадњевцу, Архијерејско намесништво лепеничко, одржана је прослава поводом стогодишњице изградње храма Светих апостола Петра и Павла. Пред почетак Свете литургије свештенство и верници бадњевачке парохије свечано су дочекали свога Епископа испред храма у Бадњевцу. После дочека, Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован одслужио је Свету литургију уз саслужење четири свештеника и једног ђакона. На Литургији су умилним гласом певале монахиње манастира Грнчарице. Жељни духовних поука, верници су са великим духовном радошћу саслушали и у своја срца упили проповед епископа Јована. Епископ је поучио верне о суду Божијем и о другом доласку Христовом.



Освећење темеља новог парохијског дома

Исто тако, епископ је честитао овај значајан јубилеј, како за вернике ове парохије, тако и за вернике целе Богом чуване Епархије шумадијске.

После завршетка Свете литургије, епископ Јован је освештао темеље за нов парохијски дом у овој парохији. Овом приликом епископ је нагласио да када храм слави сто година постојања и сви ми показујемо градитељске способности подизањем новог парохијског дома. Због великог залагања на подизању духовног живота верних и великог труда који је уложио у почетак изградње парохијског дома, епископ Јован одликовао је достојанством протонамесничког пароха бадњевачког оца Слађана Обрадовића.

У наставку прославе, за епископа, свештенство и вернике уприличена је трпеза љубави.

Радivoје Стојадиновић, јере.



ОСВЕЋЕН ЗАВОД ЗА ЗБРИЊАВАЊЕ ОДРАСЛИХ МАЛЕ ПЧЕЛИЦЕ У КРАГУЈЕВЦУ



Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован, уз саслужење подручног му свештенства, 28. октобра 2003. године осветио је комплекс Завода за збрињавање одраслих Мале Пчелице у Крагујевцу.

Завод је почeo са радом 10. новембра 1972. године, у моменту када је постао евидентан проблем смештаја лица која су својим узрастом прерасла домове за децу ометену у психичком развоју као и душевних болесника који су лечени у психијатријским болницама, а по завршетку лечења још нису били спремни за живот у породици, или је нису имали. Решење за њих је нађено у формирању ове специфичне установе. На смештају у Заводу налази се 936 оболелих лица.

По завршетку молитвеног чина, Његово преосвештенство Господин Јован обратио се пригодном беседом штићеницима и запосленима у овом Заводу, истичу-

ћи значај постојања ове институције у данашњем времену, као и у временима која долазе. Поред професионалне одговорности, Његово преосвештенство истакао је и хришћанске врлине које красе све запослене у овом Заводу, а посебно љубав према близњима, молећи распетог Господа да њихову жртву око старања над болнима урачуна им у добра дела.

Дирнут очинском љубављу Његовог преосвештенства, генерални директор господин Драгутин Миловановић, захвалио се у име колектива на овом Светом чину и затражио је архијерејски благослов за почетак Крсне славе Завода, Светих бесребреника Косме и Дамјана.

Свети Врачеви молите милостивог Бога за болесне браћу и сестре наше! ■

Синиша Марковић, свештеник





ХРИШЋАНСКИ БРАК, А ПРОТИВ БЛУДА И ПРЕЉУБЕ

Ако је спасење Алфа и Омега нашег животног пута, онда блуд и прељуба стоје на том путу као сметња за остварење нашег циља. Зато је живот у браку благословен онолико колико смо спремни да се жртвујемо за оног другог

Изгледа да све што се више цивилизација развија у научном, технолошком, социолошком и сваком другом смислу, као да показује неку врсту унутрашње слабости и има тенденцију ка депресијацији и у крајњем ефекту ка колапсу у етичком погледу. Огромна количина мржње међу људима која захвата све сфере живота, испољава се кроз сукобе мултинационалних компанија, глобализацију, оружане ратове, савремено ропство, блуд и на многе друге начине. Чини се да се ова последња категорија изузетно добро адаптирала на савремене услове живота, користећи као паразит сва научно-технолошка достигнућа. Имамо, не само праву поплаву порнографске штампе, што више и не представља неку новост, већ и поплаву порнографске видео производије доступне свакоме па и деци, поплаву провокативних интернет садржаја, а у сваком тренутку са било ког мобилног телефона можете позвати неку од више десетина хотлајн агенција. Најстарији занат на свету се понаша као вирус. Временом се усавршава и добија нове и новије варијације. За нас који живимо на почетку 21. века, поставља се питање, откуд оволико интересовање међу људима за блуд. Зар брак и породица не представљају сигурну брану пред овом надолазећом пошасти.

Овом приликом желим да подсветим на релације у православном браку, како бисмо покренули питање брака а против блуда. Сасвим је јасно да је брак заједница мушкарца и жене, заснована на слободној вољи, без принуде, пројекта узајамном доживотном љубављу и пажњом. Православни брак налази свој образац у односу Христа према Цркви, где Христос представља женика, а Црква невесту. Црква без Христа истинитог Бога, сама нема никаквог смисла. Она свој смисао налази у заједништву са Богом, смисао не само у тренутним конотацијама већ и есхатолошким. Први чинилац који овом приликом желим да подвучем је заједништво. Заједница је једна од основних полуза у мобилисању свих снага човекове личности у борби против блуда. О снази заједништва треба говорити и у светлу њене најдубље укорењености у људско биће. Не читамо ли у *Посланију* да рече Бог: „Хајдемо да начинимо човека по обличију својему, као што смо ми.“ Ова реченица је врло индикативна, јер је глагол начинити употребљен у првом лицу множине, што јасно упућује да Бог који је у заједници, ствара човека по обличију своме, као што су они, па је заједница сасвим природно стање ствари за човека. Човек не може без заједнице, јер његова осама није ништа друго већ сами предукус пакла у коме јасно може сагледати све претпоставке егзистенцијалних консеквенцији, свог отуђења као болесног стања људске природе.

У овом разматрању најважнијих чинилаца православног брака, не могу да а да не поменем и други битни аспект, који даје суштину и обличије свему што постоји, а то је љубав. Ако је Бог створио човека по обличију своме, нема сумње да га је начинио и таквим да буде способан да воли. Да човек нема ту способност, ништа не би било као што јесте, а мислим да би концепт целокупног космоса био сасвим другачији, ако би он тада уопште могао да постоји. Јубав човекова се не пројектује на опште принципе и норме, већ на сасвим конкретна бића: Бога, супругу, децу, пријатеље, а исто тако требало би и на непријатеље. Јубав чини заједницу, даје јој живот, те човек као створено биће у заједници и љубави, створену природу приводи своме Творцу на вечно заједништво и спасење.

Чини се, ако би ствари овако стајале у животу, не би било никаквих проблема. Откуд онда проблеми који се, између осталог, појављују и кроз блуд и у чему је страхота тог порока. Шта је то што човека са таквом магичношћу привлачи греху и држи га у ропству. Мислим да је зadatak који се поставља пред нас врло тежак, јер нам вала извучи из таме на светлост дана све мотиве и по-



тиве због којих се човек овоме одaje. Од праве користи за хришћане може бити само темељит и конкретан приступ одговарању на овај изазов, те је једностран став према блуду као „паранормалном феномену“ и непоправљивом греху од мале ваде за превазилажење ниског моралног владања хришћана.

Као главне, условно речено, кривце за човеково скретање у грех, најпре желим да истакнем по мањкање заједнице и љубави. Свети Филарет московски јасно каже да је љубав према страсти дубоко укорењена у саму бит људског бића и да она некада може чак добити димензију покретачке и стваралачке снаге. Међутим, ово је само привид ко-

чила да воли. Уместо да иде путем узрастања, она иде путем разградње. Растаче се у безличну масу, јер губи својство да воли, те онај који блудничи, не може ни према коме имати љубави, а његова душа постаје безлична маса. Привремено задовољство и удовољавање инстинктима, побуђују лавину која затамњује свест о љубави као основног фактора спасења, већ у први план избацују бесмисао тренутног уживања телесних страсти. Уживање у телесним страстима није, мислим, тако страшан проблем, јер се овога тела може да се острашћује конзумирањем омиљене хране, што ми изгледа исто са становишта страштвности, али је проблем у томе што

потпуни начин, те као брод без луке плута по пучини губећи се у безнађу и иштавилу.

Ако смо већ поменули да је заједништво за човека природно стање, он га стално губи оваквим понашањем, живећи у привиду заједништва, које нема ништа од конкретне својствености истинској заједници. Док се Христос несебично жртвује за своју Цркву, а и чланови Цркве подносе разне недаће Христа ради, блудници се према другима односе као према стварима, које једном или више пута употребљавају не би ли задовољили своје науме, па те ствари као предмете после употребе мењају новим стварима, касније њих још новијим, те да би



Свадба у Кани, фреска манастира Каленића

ји кроз илузију води на пут пропasti личности човекове. Блудничење врло често подразумева општење са више партнера или партнерки, те долази до процеса самоотуђења личности. Човек са свима њима гради некакав површни однос, али није. Када коначну и потпуну заједницу, која резултира љубављу. Из више таквих покушаја долази се до поражавајућих резултата, да се сопственим обезличњавањем личност оду-

последице таквог неприродног понашања и, уопште, начина живота, ударају у саме темеље смисла битица и личности. Опчињен сладо-страшћу блуда, човек самог себе доводи у врло незавидан положај, јер блудниччи губи од Бога дат благослов умећа да воли и из љубави чини заједницу са другим бићима и са мним Богом, себи на спасење. Блудниччи, човек себе свима посвећује, али никоме довољно и на прави и

све то уз једну позамашну димензију суманутости и бесловесности изгледало као улазак у космичку црну рупу када се све отима контроли. Понекада су виновници и сами свесни шта им се догађа: да су у власти мрачне сile, која их страстима држи у ропству не нудећи ништа, а буквально отимајући све од човека. Да парадокс буде још већи, блуд се и под таквим условима, од свог основног облика развија у застрашујуће



форме садомазохизма, педофилије, хомосексуализма, содомије и чега већ све не.

Овако застрашујуће стање, где прељуба и блуд ударају и у саме темеље људске личности, која се између осталог и у браку изграђује, прељуба и блуд нуде субститут заједници и љубави и као најтежа дрога опијају человека и доводе га у стање које можемо одредити и медицинском терминологијом као *status patologicum* или болесно стање.

Не могу а да се не сетим речи митрополита Амфилохија о блуду проститутки, изговорених једном неформалном приликом, да су уствари оне мученице, претпостављам са конотацијама на појам блудника свих врста. Какав год ми решили да имамо приступ овом надасве озбиљном проблему, могућности за превазилашење недопустиво ниског моралног владања код хришћана више нису само у рукама оболелог, већ у његовим близњима, који ће искреним односом хришћанске љубави помоћи да се стање хришћанске љубави поправи и уистину сама личност обнови.

Да би се кренуло путем излечења неопходно је да човек схвати да је заиста болестан од болести која има атипичне симптоме и у којој је њему наизглед све сасвим нормално а у ствари ништа није. Због стања у коме се налази не може рационално

и самокритички расуђивати. Критиковањем и односом садржаним у презиру и ниподаштавању према таквим људима ништа се не постиже. Напротив, релацијски објекат добија карактер субјекта који уместо да буде дефинисан постаје он тај који дефинише. Ако се узносимо Божијим законима, сумњам да бисмо у том случају могли бити дефинисани као прави хришћани, већ би у градацiji нашег моралног статуса најпре заузели позиције које би у свакој могућој категоризацији морале да садрже и епитет „примитиван“. Да бисмо превазишли овај проблем, неопходно је инвестирати целокупну личност и ангажовати све потенцијале на искорењивању греха најпре из нас самих. Човек који се одриче блуда најпре увиђа потребу за глобалном изменом става своје личности, те се окреће правим вредностима, поново побуђујући у себи љубав, чиме указује да је способан за праву искрену заједницу изражену браком. С тога је за човека једино природно и нормално стање да живи у браку као благословеној заједници, што буквально представља коначни, а под тим подразумевам и лично Божији императив у спасењском и сваком другом смислу. За то постоји и превише сасвим разумних разлога који налазе свој смисао у икономији Божијег коначног спасења света.

Брак је благословена заједница,

где благослов Божији не долази неким техничким извођењем процедуре обреда, јер је крштен онај кога је и недостојни свештеник крстио, пошто благодат Божија пролази и кроз недостојног свештеника, благослов Божији није обредна технологија већ имање љубави и добија се испуњавањем заповести искреног заједништва праве љубави међу људима. Благослов је тамо где људи воле једни друге, узајамно се поштују, помажу, једно другом служе као узор моралног живота, и уз то не нарушују односе неверствима, прељубама или чиме већ надасве одвратним, тамо је Божији благослов који омогућава људима да кроз брак испуне саму суштину људског живота, односно спасење.

Ако је спасење Алфа и Омега нашег животног пута, онда блуд и прељуба стоје на том путу као сметња за остварење нашег циља. Зато је живот у браку благословен онолико колико смо спремни да се жртвујемо за оног другог. Жртвовање у виду толеранције, трпљења и разумевања има смисла у ширем поимању односа са оним другим. Данас је то само брачни друг, међутим, ако немамо љубави према ономе кога свакога дана видимо и додирујемо и осећамо реално његово присуство, како ћемо волети Онога кога не видимо, веровати у Његову добру намеру за најреалнији могући утицај

Христос и Самарјанка, фреска манастира Враћевшице



на нас за наше спасење. Једно без другог чини се не иде. То је спасењска димензија наших бракова, у којима очигледно не само да продужавамо врсту, већ учимо о љубави и заједништву, очекујући остварење истините заједнице са живим Богом. Брак је, не само добра школа, већ далеко више од тога, основа без које нема спасења.

Чинећи једно тело, супружници имају и једну душу и узајамном љубављу подстичу једно друго на ревност у побожности. Јер брак не удаљује од Бога, већ напротив, још јаче везује за Њега, будући да тада има још више разлога за обраћање к Њему. Они који нису оптерећени брачним бригама овога света, свим природно имају мање потребе за обраћање к Њему, док они који брину о супрузи, имовини, деци и свим осталим житејским питањима овога света, дубље залазе у вихре живота и неопходна им је већа помоћ Божија, због чега и они сами више воле Бога, јер остварују чешћи и конкретнији контакт са Њим.

Уопште, када се говори о могућностима превазилажења блуда, мислим да би ово била непотпуна целина, уколико не бисмо обрадили још један сегмент из практичног живота. Од давнина постоји став у нашем народу уобличен кроз изреку - боље спречити него лечити, који као позитивана тековина, треба да буде својствен онима који су родитељи и онима који васпитавају будућа поколења.

Чињеница је да су психолози у праву када кажу да се личност суштински у психолошком и емоционалном смислу формира до своје седме године, а да је све остало варијација надградње. С том полазном основом коју добију од родитеља и са тим капиталом, људи касније живе и покушавају да изиђу на крај са изазовима светског живота уобличеним у различитим врстама изопачености и остваре свој циљ у чистоти хришћанског живота.

Уколико је слога међу православним родитељима у браку била примерна, те уколико су они успели да остваре неку врсту златне средине између реалног спољашњег и свог хришћанског унутрашњег света, врло је вероватно да ће емоционални и сексуални живот њиховог детета тећи у релативном складу. Да би овај склад између сасвим природне и нормалне потребе човека за љубављу и сексом с једне и жудње за

аутентичним животом у Цркви са друге стране, почео да се остварује, неопходно је међусобно поверење родитеља и њихове деце. Идеална човекова потреба да воли, а рецимо слободно и „платонски“ да воли и потреба реалне људске природе да се полно сједини са вољеном особом и за собом остави пород, и поред многих свестраних истраживања научника, философа и теолога, за нас је остала тајна. А можда зато што ми никада нисмо сазнали како је Бог Адаму и Еви наменио размножавање пре пада у грех. Данас смо сведоци, можда ипак најпре жалосни сведоци, опште сексуалне распуштености и обести која љубав претвара само у смрзнути пупољак. Сексуалне изопачености често под физичком присилом или присилом алкохола и дрога, али и без њих, тољеришу се, чак подстичу и траже озакоњење (могућношћу озакоњења венчања хомосексуалних парова). Не могу да се отмем утиску да се све ово већ једном догодило у људској историји, на крају римске цивилизације у предвечерје овапљења и доласка Христовог на земљу. Ко сада треба да дође у свет? Новог Спаситеља нема после Јединог дошавшег пре 2000 година. Како онда просудити мудро о томе шта православни хришћанин треба да зна и пре уласка у брак, али и током њега. Да човек треба да остане неокаљан, јасан је став наше Цркве. Али, не сметмо окретати главу од проблема и морамо се храбро суочити са изазовом како ово постићи и за који се избор треба одлучити: компромис са временом у коме живимо; или што ранији брак што је вековима чувало младе оба пола од сексуалних искушења; или за чедност по сваку цену чак и онда када се дуго или уопште не ступи у брак; или за неку златну средину. Избор, а и његов успех ће зависити од успеха потпуног васпитања у породици, које у огромној мери зависи од тога да ли су најпре сами родитељи разрешили свој полни конфлкт, при чему овде под појмом потпуног конфлкта подразумевам неусклађеност љубавног, односно, еротичног и чулног, односно сексуалног живота. Свакако да у контексту свега овога није добар ни лажни стид који понекад постоји и код православних релативно усклађених парова, код којих понекад један или обоје полни живот сматрају нечим ружним, ниским, вредним презира, о чему чак и не треба разговарати. Са овиме се мо-

жда ненамерно, али сасвим беспотребно, доводи у везу полни живот у браку са блудом, што апсолутно не може наћи никаквог ни оправдања ни утемељења ни у хришћанском учењу, ни у ставовима светих Отаца, ни Откровењу и само додатно оптерећује иначе већ преоптерећене животе данашњих хришћана.

И на крају, зрелост човека (хришћанина) се огледа и у томе да је спреман да воли и несавршено. Само је Бог савршен и зато се већ у Старом завету тражи од човека да воли Бога „свим срцем, свом мишљу, свом снагом својом“. Оставимо по страни само на тренутак нашу природну потребу за савршенством, и размотримо љубав уперену ка човеку са свим његовим препознатљивим несавршенствима. Поводом овога, може се навести мисао да је највећа срећа живота убеђење да смо вољени због нас самих, или још боље, упркос нас самих, која врло дескриптивно говори о нашем односу љубави према другом. Требало је да нас хришћанство и православље довољно поуче како да волимо другог човека. Волети другог човека, у првом реду своју супругу као самога себе значи: препознати у самом себи Бога јер шта се друго у нама самима може волети „свом снагом и свом мишљу“ него сами Бог; препознати у другом човеку Божији лик; доживотним међусобним допуњавањем тежити савршенству љубави коју смо наменили самоме Богу. Требали на крају подвлачiti ионако предебелу границу између живота у браку и живота у блуду, где је главни разлог човекове тежње за блудом себичност, као страсна жеља дубоко усађена у природу палог човека, за поседовањем другог и владањем другим.

Знамо из Јеванђеља шта је све Христос учинио људима који су имали вере и шта је све обећао онима који у Њега верују. Знамо из живота хришћанских светитеља каква су чуда они чинили, и то не само другима, већ и какво су чудо, наравно с Божијом благодатју и помоћи, учили са собом. Метанија је код многих људи у свету од убица, самоубица, блудника и грешника свих врста начинила светитеље. И данас вера чини слична чуда о којима и не слутимо, те се и данас вером, надом и љубављу лече и најтеже болести. ■

Мирослав Василијевић, Ђакон



ХРИСТОС КРАЈЕУГАОНИ КАМЕН ЗА ВЕРНЕ И СТЕНА САБЛАЗНИ ЗА НЕВЕРНЕ

У Цркви Божијој су многе службе, многи дарови. Она прима све да се назидају на већ постојећу грађевину спасења. Но тај камен је и стена саблазни за неверене. Неки зидари су га одбацили и тиме искључили себе из заједнице светих, спасених, и осудили на пропаст

Старозаветни писац сетно говори да ничег новог нема под сунцем, али Нови завет објављује да је једино ново, једино истинито под сунцем Христос. Читав Стари завет, сви пророци и праведници су га са нестрпљењем ишчекивали и у својим списима најављивали. Тако је богоРЕЧИВИ Давид рекао: „Камен који одбацише зидари, овај поста глава од угла; од Господа би то, и дивно је у очима нашим.“ (Пс 118,22-23), а богоозарени Исаја: „Ево ја мећем у Сиону камен, камен изабран, камен одугла, скupoцен, темељ тврд, ко верује неће се плашити.“ (Ис 28,16). Они су овим речима најавили истину о највећој тајни свих времена, а тајна је Христос Господ.

Овај рад посветићемо Христу - Камену живом, вери читаве апостолске и саборне Цркве у Њега као таквог, Његовом премудром вођењу Цркве кроз историју ка коначном испуњењу Есхатона, о изградњивању и усавршавању верних на томе темељу и пропasti слабих услед одбацивања Њега.

Прво ћемо размотрити шта у животу људи, а особито старозаветних, представља камен. За њих камен је материјал који је чврсто повезан са животом. Он представља чврстину, постојаност, стабилност и

сигурност. Стога су од њега прављени домови и сви објекти везани за боравак и живот људи, а као најважније, правили су своја сакрална здања од камена. За многе народе тога периода, камен је имао чудотворна својства, отуда су они носили амаљије и нарочито поштовали камен (најчешће драго и веома ретко камење). Они су од камена правили и кипове својих богова којима

ту земљу у наследство¹). Камењем су Јевреји засипали оне који су се одрицали једног и истинитог Бога и прихватали многобоштво, а сам Бог је помогао Исусу Навину да извођује победу у бици са непријатељем тиме што је камење падало са неба.² Најважнија употреба камена била је та, што су Јевреји правили жртвенике од камена и на њима су писали речи свога закона по заповести Мојсијевој³ и то што је првовештеник на својим грудима на торбици са дванаест каменова носио два посебна камена Урим и Тумим уз помоћ којих је сазнавао вољу Божију. Све то нам показује какву је улогу у животу јеврејског народа имао камен и какав је значај и величина било поређење са каменом. То видимо и из Новог завета где Христос користи таква поређења, а после Њега и његови ученици.

У Јеванђељу, када Господ пита ученике шта о њему говоре људи - ко је Син Човечији - добија одго-



Христос Пантократор у калоши средине куполе Ойленачког храма

су приносили жртве. Што се тиче Богом изабраног народа, из Светог писма можемо видети да су они камењем обележавали значајна места, места где им се сам Бог јављао (имамо пример Јакова у Ветиљу када је он уљем помазао камен којим је обележио место где му се Бог јавио и дао му обећања да ће му дати

вор у име читавог апостолског сабора и читаве Цркве окупљене око Њега, од апостола Петра: „Ти си Христос, Син Бога живога.“ (Мт 16,16). За похвалу Христос му говори да му је то открио сам Бог и обећао му да ће на том камену сазидати Цркву своју коју врата пакла не могу надвладати.⁴ И заиста, личност

апостола Петра је веома деликатна и сложена. Он је први исповедио Христа као Сина Божијег и рекао: „Господе коме ћемо ти отићи? Ти имаш речи живота вечнога.“ (Јн 6,68), он Га је се три пута и одрекао, али, исто тако, поново Га трикратно прихватио. Сам Господ га је и назвао Кифом, Петром - Каменом. Господ је и испунио своја обећања и основао Цркву своју на таквој вери као што је Петрова, непоколебљива и испитујућа (опитна, искуствена).

Оба првоврховна апостола говоре о своме Учителју као Угаоном камену за верне. Син Божији долази да спасе род људски од робовања смрти, греху и ћаволу. Он је окупио расејани народ око Себе и позвао да се окрену и обрате ка Оцу Небеском. Христос доноси у историју Царство које је припремљено од почетка света за Божији народ, и које је дао да се кроз заједништво са њим, сабрањем на једном месту, предокуша. Он то Царство доноси међу људе и то се Царство, као што је горе наведено, остварује на Литургији где је Христос глава. Он је тај Угаони камен за верне, који је људима као највећи дар дао слободу, па стога је Он глава и начело свима онима који га истински прихватају, који прихватањем Њега прихватају и своје спасење. Црква је духовни дом (1 Пт 2,5) изграђен од верних, које овенчава Бог венцима непропадљивим и прихвата и признаје као царско свештенство, као род изабрани. Апостол позива на непрестано усавршавање и израђивање те заједнице „до мере раста висине Христове“ (Еф 4,6) јер је у бићу Цркве непрестана динамика и усавршавање, кретање ка бољем, ка узвишијем, ка горњем Јерусалиму.

Апостол Павле говори за верне да су Божија њива, Божија грађевина. Он за себе каже: „по благодати Божијој која ми је дата, ја сам као мудар неимар поставио темељ, а други зида на њему; али сваки нека гледа како зида јер темељ другога нико не може поставити осим постојећег који је Исус Христос“ (1 Кор 3,10-11). Апостол себе назива неимаром, израђивачем Цркве Божије, грађевине спасења, чији је темељ Христос. Јер се други темељ не поставља. Христос је једном поставио темељ који остаје до века где апостоли и богоносни оци делају и израђују Цркву Божију као икону Царства Божијег. Богочовек је темељ на коме се човек надограђује,



он је једино мерило за Цркву, а Његово светло Вајкрење основ вере апостолске Цркве⁵. На том темељу ако се зида нешто пролазно, пропадљиво, унапред је осуђено на прошаст, јер се на Њему изграђује само спасење и вечни живот. То нам и покazuје целокупна историја Цркве Христове.

Исти отац Цркве говори за хришћане да су храм Духа Светога. Сваки човек је носилац тога Духа, као члан заједнице где Дух обитава и чини Царство Небеско присутним у историји, речима светог Иринеја Лионског: „Тамо где је Црква тамо је и Дух Свети и тамо где је Дух Свети тамо је и Црква.“ (Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei, et ubi Spiritus Dei, illuc Ecclesia et omnis gratia). Дух Све-

ти је главни сапутник при расту ка вечном, ка савршенијим, како се и каже: „где је угаони камен сам Исус Христос, на коме сва грађевина складно спојена расте у храм свети у Господу; у кога се и ви заједно уградите у обиталиште Божије у Духу.“ (Еф 2,20-22).

Хришћани се називају светима, царским свештеницима, камењем живим, а све то због тога јер им то Господ даје, јер је он Живи Камен, Једини Свет и јер је он Врховни Првовештеник. Он нам је то све даровао и обезбедио, такво постојање, такво битисање и живљење и ми се слободно можемо назвати Његовом браћом јер испуњавамо вољу Оца Његовог⁶.



У Цркви Божијој су многе службе, многи дарови. Она прима све да се назидају на већ постојећу грађевину спасења. Но, тај камен је и стена саблазни за неверне. Неки зидари су га одбацили и тиме искључили себе из заједнице светих, спасених, и осудили на пропаст. На њима се испуњавају јеванђелске речи: „и ко падне на овај камен, разбиће се; а на кога он падне сатреће га“ (Мт 21,44). О Њега су се саблазнили вође и прваци јеврејског народа, фарисеји и садукеји, зато се од њих и узело Царство Божије и дало се народу који доноси плодове.⁷ Узела се заједница њихова са Богом, јер је нису прихватили и остварили на прави начин.⁸ О Христа се саблажњавају они који су, како каже Јеванђелист, своју кућу подигли на нестабилном и песковитом тлу.⁹

Господ говори да ће се сваки грех и хула оправдити, а хула против Духа Светог неће се оправдити ни у овом ни у будућем веку.¹⁰ Али та хула је хула на Цркву која је икона Царства Небеског у којој се живи у заједници по икони Светотројичног односа и живота. Отац је отац, јер има Сина и Њихова имена су имена за везу где је љубав начин живота. Отац, Син и Свети Дух су јединствене личности, а један Бог. Управо хула на Духа Светога је хула на целокупну Свету Тројицу, на Бога као Оца који рађа Сина и исходи Духа, хула на заједницу са Богом, а самим тим и на наше спасење. Али, поставља се питање зашто се то не може оправдити. Управо зато, што је човек тако сам изабрао, пошто има слободу, а Бог никог неће да спасава на силу, јер за љубав, заједнички живот су потребне две стране. Ако би Бог спасао некога на силу, онда би била доведена у питање сва Његова обећања приликом стварања и сви Његови дарови дати човеку. Такви људи сами себе лишавају живота - Христа и он за њих представља стену саблазни. Постоје и међу онима који се зову избранима неки за које Христос представља стену саблазни. О њима говори Јован Богослов, да ће се такви који су млади (ни топли ни хладни) изблузвати, јер нису постојани и стабилни. Само онај ко је примио истински Христа може да разгорева срца и других према Богу.

Сведоци смо у данашње време многих подела и раздора у свету. Свему томе је узрок губљење (заправо немање) исправног погледа и поимања Бога, човека и света и њи-



*Свети Петар, Жича,
фреско-представа у Јоролазу испод
куле, време краља Милутина*

ховог међусобног односа. Чак се то јавља и у Цркви, да је тражећи и одређујући свој идентитет на погрешном месту, губила есхатолошки карактер свога постојања. Али Господ премудро води Цркву своју и чува обећање дато апостолу Петру. Највећа и најболнија рана на телу Христовом - Цркви јесте раскол и подела у заједници изабраних. То показује да губимо здраво поимање Цркве. У Царству Небеском бићемо окупљени око Христа и бићемо сви једно у Христу. Тако да само она заједница где је Христос образац и начело јесте спасоносна, а та кву заједницу пре свега конституише љубав међу њеним члановима. Господ говори да ми као хришћани морамо љубити и непријатеље своје, а немање љубави показује да нисмо доживели Христа као Спаситеља, ни Његову Цркву као место спасења. Ко себе отцепи од тога Царства, за њега Христос представља стену саблазни и свако рушење и кривљење Евхаристије као иконе Будућег века преноси се на само Царство Небеско, а како каже апостол Павле: „Ко разрушши Цркву Божију разрушши њега Бог.“

У данашње време за такво стање, како каже Афанасјев, криви смо сви. „Историја зна за раздобља у којима степен неустројености раздобља црквеног живота није био мањи него данас. Било је борби, разједињености, узајамних оптужби, клевета, насиља, па ипак, има разлике између онога што је некада било и онога што постоји данас. У позадини некадашње неустројености била су доктрина размишљајења, док у наше доба на видело избијају искључиво страсти људске у свом до краја оголјеном виду - оне чак ни овлаш нису прикривене доктринским расправама. Наш црквени живот запао је у ћорсокак, будући да су принципи који су у њега били унети са стране још у далекој прошлости сада потрошени, тако да у црквеном животу они данас узрокују искључиво недостатке.¹¹

Али, пошто Цркву чине људи Живог Бога, велики је Бог наш, који се Љубав зове, на коме православни обнављају исту грађевину спасења. Човек услед своје слабости пада, умире али и устаје и вакрсава са Христом, како каже богонадахнути Павле: „Свачим смо угњетавани, али не потиштени; збуњивани, али не очајни; прогоњени, али нисмо остављени; оборени, али не погубљени; свагда носећи на телу умирање Господа Исуса да се и живот Исусов на телу нашему покаже. Јер ми живи стално се предајемо на смрт за Исуса да се и живот Исусов јави у смртном телу нашем.“ (2 Кор 4,8-11).

Величина хришћанског Бога не да се описати. Он, иако Га многи одбацују, смирено и са љубављу очекује повратак изгубљених и заблуделих. Ту се и огледа Његова величина, тиме што човека препораћа и обнавља. Све је у Цркви у Крстово-Васкрсном духу, све одише поновним рођењем, препородом, обновљењем. То је и исказао велики Петар. Имамо леп пример код једног од највећих теолога данашњице, који каже: „Превођаше се, клещајући и јецајући, овај покажно-молитвени тужно-радосни, лично-саборни, кристо-васкрсни, христословни песмо-пој Светог Пророка и Цара Давида, на распетом Косову и Метохији, у ово лето, јесен, зиму и пролеће, на kraju века и света и концу другог тисућлећа, Лета Господњег 2000. у манастиру Грачаници¹². У томе се огледа свеобухватна димензија Цркве.





Ајостил Пејтар васкрсава умрлог и исцељује слепе, крипта Ојленачке цркве

Једино ново у овоме свету, као што је на самом почетку речено, јесте Христос Господ, који нам је својим доласком дао смисао и циљ живота. Од тада наше битисање има смисао, јер је смрт обеснажена, а ђаво и грех поражени, јер „нас ни анђели, ни поглаварства, ни власти, ни живот, ни смрт не могу одвојити од Христа који нам моћ даје“. Ми хришћани једино можемо достићи тај циљ ако се, како је и наглашено, наиздамо на темељу који је Богочовек. Ако тражимо Камен од угла, који треба да носи читаву грађевину нашег живота, у човеку који је пао,

падаћемо и ми, али ако тражимо у Човеку који је савршен, у Човеку који мртве подиже и Живот даје, који је Бог и човек истовремено, који на себи носи целокупну природу и приноси је Оцу, онда можемо рећи као и Он сам: „Ја те прославих на земљи; дјело сврших које си ми дао да извршим“ (Јн 17,4).

У томе и јесте наш првенствени задатак, да Евхаристијом, нашим заједничким делом, делом руку наших, кренемо у сретање Ономе који стално пружа руку нама и позива нас да се успињемо Јаковљевом ле-

ствицом којој је он почетак и крај, Алфа и Омега.

И на крају, кога поменути него оне које смо током целокупног рада наводили, велике првоврховне апостоле Петра и Павла, који су као Давид и Исаја у Старом завету, објавили и проширили, уздигли ту грађевину спасења, који су читав свој живот у њу уградили с надом и жељом да се сви спасу, дошајши у познање Истине која ослобађа, и да заједно ускликну: „А живим - не виш ја, него живи у мени Христос“ (Гал 2,20). ■

**Милосав Ђоковић, ученик
Крагујевачке богословије**

НАПОМЕНЕ

1 ср. Пост 28,18-20

2 ср. И Нав 10,11

3 ср. Понз 27,2-6

4 ср. Мт 16,18

5 Тумачење о Христу као темељу види у: Отаџ Јустин Поповић, професор Универзитета, *Тумачење прве и друге посланице Коринћанима Светог ајостила Павла*, Београд, 1983, 34-36

6 ср. Мт 12,50

7 ср. Мт 21,44

8 Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Еванђеља од Матеја*, манастир Високи Дечани, Аспровалта, 1996, 215

9 ср. Мт 7,26-27

10 ср. Мт 12,31-32

11 Протопрезвитер Николај Афанасјев, *Црква Духа Светога*, Вршац, 2003, 30-31.

12 Епископ Атанасије (Јевтић), *Псалтир са девет библијских песама*, превод, Врњачка Бања, Вакрс 2000, 2.



КАНОН СЛУЖБЕ СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА МЕЂУ ЦАРЕВИМА СТЕФАНА СРПСКОГ ДЕЧАНСКОГ

ПЕСМА ДЕВЕТА

Ако се и ћресијави од нас као
Илија,
ши си нам осијавио светије своје
мошти
као милосиј најскујоценију,
којом нас, страдалче, покривај
од сваке ране душе ћријадљиве.

Драгоценија од злата и ћројаза
гробница моштију ћвојих нама се
јави,
а сјомен ћвој славни
више од саћа меднога
ѓрлу се моме услади,
на који нас осијавају анђели
шијо с ћобом силазе.

Сјомен за који жуђасмо
светлоносни ћвој и најслађи
јримисмо и изљубисмо,
и молимо се, блажени,
ћвојом у Христаја слободом
чувај и сјасавај сјадо своје.

Силом шијо сјече обиљељ
коју заволео јеси,
коју многоујдрно украсио јеси,
Стефане,
и сада својим моштима ћрославио
јеси
и сјадо које се у њој налази
молитвама својим чуваши.
Немамо другог у Бога ћосредника
ми ћвоје обиљељи иноци,
осим ћебе, Стефане,
који су све нас сабрао
и молимо ће ћриљежно:
И ћамо нас немој разлучићи
од славе дароване ши од Бога

СВЕТИЛАН

Позлаћеним крилима добродејељи
Богу узлејевши, Стефане,



Свети Никола враћа вид Стефану Дечанском, црква Светог Николе манастира Мораче, 1639.

ја ћогледа на нас шијо сјомен његов
служимо
и светлошћу нас искуњава
невештајственом.

ја сјога ши бочасијено смочрење
славимо
ми шијо смо њиме сабрани,
Исусе свесилни и сјасе душа
наших

СТИХИРЕ глас четврти

Дао си ујврђење љубиљељима
ћвојим, Господе
страдалца ћвојећа храброћа
којим ћокрену јеси нас на
јрљење најаснији
и овим ћобедио јеси ћвога саздања
сунтарника,
и зато ши божансијено смочрење
славимо,
Исусе свесилни, сјасе душа наших.

Дао си улеђашање српским
царевима, Господе
Стефана ћремудроћа,
да његовим ревнују делима
љубави ћрема саздајељу
и ћрема страдалницима милосији
и ћога ши божансијено смочрење
славимо
Исусе свесилни, сјасе душа наших.

глас други

Дао си укращење Дечанској цркви,
Господе,
Стефана ћвога угодника,
чудеса шијо чини и исцељења ћочи
у славу ћвојих дарова,

Пријиће, иночки зборови,
духовно да се узвеселимо
и ћивој уоколо обилазећи
ћесмама усјојмо ћохвалним
јобожно уснама наших



Смрт и ойело Стевефана Дечанској, икона манастира Дечана, прва половина XVII века

већих се дојићући мошићију,
и сузама молбу заливши
њему завајимо:

Христијов угодниче Стевефане
и чудојворче ваисијину,
иас које сабрао јеси овде
и шамо сабери у часни сасенех.

Превео Димитрије Богдановић

Више је разлога да и на овај на-
чин (објављивањем Девете песме

Канона и завршних стихира Слу-
жбе од Григорија Цамблака) обно-
вимо спомен на светог краља Сте-
фана Дечанског који у хијерархији
српских светитеља има истакнуто
место. Цамблак га упоређује са све-
тим Симеоном и Светим Савом, па
вели да „превазиђе и њих, именом и
венцем мученичким“. Врло развијен
култ Светог краља у Цркви и нашем
народу као да се занемарује на се-
вернијим територијама, што се види

и на сам дан његовог прослављања.
А врло је важно и обновити знања
како настаје култ мучеништва Де-
чанског, неколико година после
смрти, између 1339. и 1343. године,
за чије оцрковљење је почетком
петнаестог века најзаслужнији дечански игуман Григорије Цамблак.

Ову Службу Димитрије Богдановић је пренео на савремени језик
према препису Кипријана Рачанина
из 1692. и 1694. године. ■

ИЗ ЊЕГОШЕВОГ ЗАВЕШТАЊА

Хвала љи, Господи, јер си ме на бријеђу
једнога Твојега свјета удостојио извести,
и зраком једнога Твојега свјета, дивнога сунца,
благоволио најојиши. Хвала Ти, Господи,
јер си ме на земљи над милионима и душом и
шјелом украсио.

Колико је од мога ђешињства Твоје
нейостижимо величество што и у химне,
у химне божесијвене радости, удивљенија и
велељбносте Твоје, штолико сам бједну судбину
људску
с ужасом расматрао и оилакивао.

Твоје је слово све из нишића сиворило, што је закону
све њокорно.

Човјек је смртан и мора умрјети.
Ја са надеждом ступам к Твојему свешилишту
божесијвеном којега сам свијетлу сенку назрио
јошти са бријеђа којега су моји смртни кораци мјерили.
Ја на Твој позив смирено идем,
или под Твојим лоном, да вјечни сан боравим,
и у хорове бесмртне, да ће вјечно славим.

ТУМАЧЕЊЕ ПЕДЕСЕТОГ ПСАЛМА

"Каленић" је више пута у ранијим бројевима указивао на високе дomete наше богословске науке почетком двадесетог века у Карловачкој митрополији, нарочито и кроз данас неправазиђени часопис "Богословски гласник", а преко таквих угледних црквених личности као што су били протопрезвитер Јован Вучковић, ректор Карловачке богословије, Иларион Зеремски, потоњи епископ горњокарловачки, Иван - Иринеј Ђирић, потоњи епископ бачки... Настављајућију праксу, објављујемо превод и тумачење 50. псалма од Ивана - Иринеја Ђирића, објављених у 3. и 4. свесци XI књиге (1907) "Богословског гласника", без икаквих измена, уверени да тумачење није превазиђено, а и да може да буде подстицај савременим богословским писцима да обогате ову, не баш преображену област наше богословске науке

1. За литургијско свирање. Песма Давидова.

Те речи стоје као натпис псалму. Ламенащеах = „за литургијско свирање“ (тј. за свирање у храму, кад се приносе жртве) неки преводе друкчије, понајвише: „коровођи“. Но, то је значење старима непознато. Судећи по 1. Дн. 15,21 најбоље ће бити превести апстрактно: „за литургијско свирање“. Осим автора („Песма Давидова“), натпис казује још време и околности, кад је постао псалам.

2. Кад му (=Давиду) дође пророк Натан, то је ушао к Вирсавији.

Једнога вечера после одмора цар Давид виде са своја крова Вирсавију, лепу жену свога војника Урије, где се купа. Цара обузме страст, и он заповеди, да му доведу Вирсавију, чији муж беше у рату против Амонићана. Слуге то учинише: Давид је „узе и она уђе к њему, и он леже с њом“ (2 Цар. 11,4). После тога Вирсавија затрудни, те је Давид узме за жену, поставивши пре тога мужа јој Урију на тако место у боју, где је овај насигурно морао погинути. На тај начин цар згреши не само блудом, него и убијством. Вирсавија већ и сина роди, а он се не кајаше за свој грех. Тада му Господ послала пророка Натана, који кратком, али особито лепом причом изобличи цара. Давид увиде свој грех и покаја се. Тада је постао овај псалам, који је један од најлепших у целом Псалтиру. Давид моли помиловање, опроштење грехова (ст. 3-11), духовно обновљење (12-15), обећавајући духовну жртву (16-19). На крају псалма је молитва за цео Јерусалим (20-21).

3. Смиљуј ми се, Боже, то милостији Својој, И то множини милосрђа Свога избриси злочинсћива моја.

4. Сасвим ме ојери од кривице моје, И од греха мoga очисти me.

5. Јер злочинсћива своја ја знам, И грех мој је преда мном нејресано.

6. Теби самом згреших, И што за зло сматраши учиних, Да изиђеш ђраведан у говору Своме, Чист ју суђењу Своме.

7. Ешто, у кривици се родих, И у греху заче ме мали моја



Епископ
др Иринеј Ђирић

8. Ешто, исашину волии у срцу - И у скривеном мудросћи да ме научиш!

3. Грешник који се каје, који опет тражи мир душевни и радост праведника, ако нема ничим да се оправда може се уздати још једино у милост Божју, која потиче из љубави Божје према нама. То чини и Давид; и њему је први разлог за помиловање милост, односно љубав (јер јеврејска реч хесед обухвата оба појма) Божја. Смиљуј ми се, Боже, то милостији Својој - то је прво што човек може рећи кад види шта је урадио, какав је грех учитељио пред Богом, Који, као Врховни Судија, записује књигу дугове тј. грехе човечје (исп. Јер. 17,1): избриси злочинсћива моја из књиге Твоје, опрости ми мој душе моје грехове - моли се Давид, уздајући се у Божје велико милосрђе. - Рехем у множини значи „утроба“ - која се код Јевреја сматрала за седиште најнежнијих осећаја (код нас „срце“), стога метонимички значи „сажаљење милосрђе“, особито Божје према људима.

4. Сасвим ме ојери од кривице моје. Као што блато кало тело човечје, тако грех кало чисту душу човечју он лежи на њој као мрља, те се Давид моли да га Бог опере од тога блате. У оригиналу стоји: „много пута м опери“, а то ће рећи: добро ме опери, сасвим ме опери да се не познаје грех мој на мени, да будем сасвим чист.

5. Јер злочинсћива своја ја знам - ја сам свестан то колико сам згрешио, и грех је мој преда мном нејресано, тј. кад год се макнем, увек видим, осећам грех свог који као мрља, док се не опере, не оставља човека.

6. Одношај човека к човеку и уопће к створовима, јесте управо спољашњи облик одношаја човека к Богу. Ко мрзи на брата свога, тај Бога не љуби (1. Јов. 4,20). Ко греши против свога ближњег тај греши против Бога, те је према томе сваки грех у својој суштини грех само против Бога, и тек по својој спољашњој појави је он грех и према људима, и тд. Давид то признаје: *Теби самом згреших*. Не осврћући се на спољашњу појаву свога греха, на то, да ли је он згрешио против овог или против оног, против Урије или против Вирсавије (то је све споредно, спољашње, главно је пак оно, што лежи у основи свега тога: одступање од Божје воље, противљење Богу, Највишој Доброти), он износи саму суштину, те тиме признаје велику тежину свога греха: он је згрешио против самог Бога. *И што за зло сматраши учиних* - буквально: „и што је зло у очима Твојима учиних“ - то је такозвани синонимни паралелни члан к претходном делу стиха. Мисао песника се зауставља на факту греха, који он наглашава понављањем: згрешио сам... учинио сам зло..., да будеш *праведан* у *говору Своме*. Кад се грешник правда, он тиме оптужује Бога због неправедности (исп. Јов. 40,8), а кад признаје свој грех, он тиме даје за право Богу, Који осуђује сваки грех. Но, како грешник, који се правда, кад-тад мора увидети да се он вара, те дакле да Бог-Судија има право, то сваки грех служи на то, да покаже Бога као Праведнога, као Светога, и у признању тога лежи кајање, признање своје неправде. Стога и Давид признаје: згрешио сам, те кад Ти будеш говорио као Судија, и мој ће грех послужити на то, да се ти покажеш као праведан, а ја као унижен, Ти чист у суђењу Своме, чист тј. без мрље, светао, свет, а а укаљан грехом. - Ситуацију морамо замислiti овако: Бог-Судија оптужује цара-грешника, који мора све тачке оптужбе да призна за истините, себе за преступника, а Врховноме Судији Творцу, да да за право. - У грчком преводу је текст мало изменењен, али смишо у главном остаје исти.

7. Молећи у Бога милости, Давид признаје не само да је згрешио у познатом случају, него да је и иначе опутан грехом, те је према томе упућен једино на милост Божју: *еито у кривици се родих, и у греху заче ме маји моја*. Зацајући ретроспективан поглед на свој живот, он види да је већ при рођењу, и још даље, у самој утроби материнској укаљан грехом, који, разуме се, не потиче од њега самог, него долази због наследности греха. Нигде није у Библији тако јасно исказана мисао о наследности греха, као на овом месту. Смишо Давидових речи је да-ле: грешан сам не само по својим делима, него већ и по воме рођењу. Давид, дакле, приводи наследност греха да се њоме правда, него за доказ, да се сам он без милости Божје не може оправдати од греха, будући је већ о самој природи грешан.

8. Ето истину волиш у срцу (букалано: у „бубрезија“, који су по јеврејском схваћању били као и срце, се-ште најнежнијих осећаја, и тд.). Бог воли „истину у рцу“, тј. воли онога који је сталан, поуздан у испуњавању божанске воље, који је веран Богу (*емет* значи: тајност, поузданост, верност, истина). Стога се и Давид моли: *и у сакривеном мудрости да ме научиш!* „Сакривено“ је оно, што је у човеку, унутрашњост, душа људска, дубина душе човекове. „Мудрост“ (*хокма*) значи бити вешт, имати подобност тачног суђења о људима, налажење згодних средстава за остварење принципа, даље означава божанствену мудрост, која до етичких принципа усрећава људе (исп. Књигу Прича). Речима тоге је смишо 8 ст.: Боже, Ти волиш истину, вер-



Давид на престолу, Псалтир Гаврила Тројичанина

ност у човеку, научи ме, дакле, у дубини душе моје, како да остварим ту истину, којим путем да пођем, па да дођем до блаженства; ја сам грешан, и без Твоје помоћи, без Твоје милости то не могу учинити. - Грчки текст овога стиха се у неколико разликује од јеврејскога: „јер ето си истину заволео, сакривену и тајну мудрост Своју си ми показао“, што у свези са 5. и 7. ст. (по грчкоме тексту) значи: учинио сам зло, да Ти победиш на суду, будући сам ја скроз грешан и будући си ме удостојио откривења, показавши ми оно што је за друге тајно, а ја поред свега тог се удаљих од Тебе.

9. *Окрайи ме исойом и очистићу се,
Ойери ме и бићу бели од снега.*
10. *Дај да чујем радосћ и весеље,
Да кличу косићи, које си разбио.*
11. *Сакри лице Своје од кривица мојих,
И све грехове моје очисти.*
12. *Срце чисто учини ми, Боже,
И дух крејак љонови у мени.*
13. *Не одврѓни мене исперед лица Свога,
И Духа Свегога Свога не узми од мене.*
14. *Врати ми радосћ сласења Свога,
И духом српомносћи ђојкреји ме.*

9. По Мојсијеву закону сваки губавац је морао после болести доћи свештенику, да овај констатује да је зарана прошла. При том акту свештеник је међу осталим умакао киту исопа у крв птице, заклане над живом водом и седам пута кропио дотичнога, а затим га признавао чистим. У томе положају губавога, но не телесно, него душевно, незаражена физичком болешћу, него грехом, замишља себе Давид, те се моли: *окрайи ме* (букалано: „обезгреши ме“, ослободи ме од греха) *исойом и очистићу се* (= па ћу постати чист). Кропљење исопом је узето овде у пренесеном смислу. Под јеврејским езоб

обично разумевају такозвани *hyssopus officinalis*, биљку са узаним, црвено-зеленим листовима у облику копља, и са белим или правим цветом, која је врло згодна за кропљење. Но, како још није утврђено, да ли се та биљка налази у Палестини, то многи разумевају под езоб друге сличне биљке. Овде исоп значи духовно средство за очишћење од грехова. - Опери ме и бићу бељи од снега, опери ме, да не остане ни трага греховне мрље на мене.

10. *Дај да чујем радосћ и весеље*, реци ми: „праштам“, ја ћу се неизмерно обрадовати, та реч Твоја, кад је чујем, биће за мене „радост и весеље“. - *Да кличу kostii, које су разбио*. Кости, као *pars pro toto*, значе личност, разбијене кости - личност, која је, пала духом свесна греха. Смисао је дакле: дај да чујем радост и весеље, да кличем од радости ја, који сам са Твоје опомене на грех пао духом.

11. *Сакри лице Своје од кривица мојих*, тј. немој гледати на њих, и све ћрехове моје очисти (исп. ст. 4).

12. До сада је Давид молио само опроштење грехова, очишћење од њих, но сада се моли он и за духовно обновљење, да ништа не остане на њему од старога, грешнога човека. *Срце чисто учини* (буквално: створи) ми, Божје, створи у мени нову душу, и дух крејак љонови у мени (буквално: у утроби мојој), дај ми нов дух, који ће имати тврду основу (= након), који се неће колебати, нити склањати на страну греха, него ће чврсто стојати у истини и правди.

13. *Не одвржи мене као покварену ствар, непотребног човека, исперед лица Своја* (= испред Себе), и Духа Светога Своја не узми од мене. Божји Дух, као Свети Дух, буди, обнавља, јача морално-религиозни живот човечји. Давид моли Бога да тог Светог Духа, који је посредник милости Божје у срцима и души људи, не узме од њега, него да га и даље остави, да га упућује на добро.

14. *Врати ми радосћ спасења Своја*, учини да се опет радујем помоћи коју Ти шаљеш, и духом спремности ђашкреји ме, помози ми, да увек будем спреман на добро, да радо вршим Твоју вољу. - Место „духа спремности“ у LXX (превод Седамдесеторице) стоји: и духом

Давидово покајање, Омилије Григорија Назијанској



владалачким тј. племенитим, узвищеним, утврди ме. Да кле, смисао је скоро исти.

15. *Научију одмешнике џујевима Твојим,*
И грешници к Теби ће се обратити.
16. *Избави ме од крви, Божје, Божје спасиље мој*
Гласиће језик мој ћравду Твоју.
17. *Господе, усне моје отвори,*
Па ће усна моја казиваши славу Твоју.
18. *Јер не желиши жртве - иначе бих дао,*
За свесаљену жртву ћи не мариши.
19. *Жртва је Богу дух скрушен,*
Срце скрушен и љонишћено, Божје,
не пренебрежни!
20. *Усрети, (Господе), милошитом Својом Сион,*
Подигни зидове Јерусалимске.
21. *Онда ће ћи бити миле жртве ћравде,*
свесаљена и (жртва) ћошун
Онда ће мешати на жртвеник Твој шеоце.

15. Није доста да човек сам буде спреман на добр, он треба да се стара да добро свугде победи, да сви буду праведни. Стога и Давид, молећи за себе милост и спасење, обећава уједно: *научију одмешнике*, тј. оне, ко су се од Бога одметнули, *јујевима Твојим*, којим путем треба да иду, па да дођу Теби, другим речима, како би гоугодно да живе, *и грешници к Теби ће се обратити* кад им покажем пут ка Теби.

16. Учите друге добру може само онај коме се само ништа не може замерити. Стога Давид опет подиже сву молитву к Богу: *избави ме од крви, Божје, Божје, спасиље мој* (буквално: Божје спасења мага). Давид је био Урију и његове другове, пролио је њихову крв, и славши их на такво место, где су сигурно морали попутити, те је тиме увећао свој прећашњи грех - блуд. И кајући се сада искрено, он отворено признаје свој грех и назива га правим именом: *крв* (која реч у оригиналу стоји у множини, те значи многу крв, велику количину крви). Давиду се чини, као да је потонуо у ту проливу крви, те се моли: истргни ме из крви, избави ме од грешења крви, и кад се не будем више налазио у греху, *гласиће језик мој ћравду Твоју*, свуда ћу проповедати, како Бог-Судија грешника кара, како прашта оног који се каде, како је Бог праведан.

17. *Господе усне моје отвори*, јер као грешник до сада морао ћутати, а сада, када ме помилујеш, ја ћу се смети спомињати Тебе, *и усна моја казиваће славу Твоју.*

18. 19. *Јер не желиши жртве - иначе бих дао, за свесаљену жртву Ти не мариши.* Жртва је Богу дух скрушен. Давид моли Бога за оправдати грехове и за дух да обновљење. Но, као средство да то постигне, он приноси Богу жртве, које би Га умилостивиле, јер је тве саме по себи Бог не жели, Давид би већ принео, и да Бог мари за свежртву, него он приноси искрено покајање, јер то је жртва права: „жртва је Богу дух скрушен“, тј. уништен, кад човек остави своју гордост, од ци своје „ја“, скруши свој упорни дух, па дође Богу признаје: грешан сам, не ваља што сам радио о својој грешници, предајем се Теби, Божје. Другим речима, оправдати грехове се постиже не формалним испуњавањем законских одредаба, него искреним покајањем. *Срце скрушен и љонишћено, Божје, не пренебрежни!* моли се Давид.

20. Псалам се завршава молитвом за цео народ и за јестоницу: *усрећи, Господе, милошћом Својом Сион, оне, који живе на Сионској Гори, и подигни зидове Јерусалимске.*

21. *Онда ће Ти бити миле жртве правде, свестаљена жртва поструна, онда, тј. када се подигне Јерусалим, ради ћеш примати „жртве правде“, праведне жртве, које иду само спољашње испуњавање закона, празна формност, него које из своје побуде приноси Богу искрено хвални Му дух човечји, онда ће мештани на жртвеник ју ћеоце.* - *Ола* (= што се диже, разуме се, на жртвеник) је жртва, која се сваки дан спаљивала у дворишту

храма; уз ола плеонастички стоји још и калил („потпуна, цела“ жртва), јер свака „свестаљена жртва“ је потпуна жртва. Према грчкоме блокадном превели смо ола са „свестаљена жртва“. Даничићево жртва паљеница (према немачкоме Brandopfer) није тачно, јер није то главна црта те жртве да се јали, него да се сва спаљује. Зебах се зову жртве, које се кољу, за разлику од бескрвних жртава. - Иако је могао ова последња два стиха (20 и 21) у псалму и Давид написати, ипак је веројетније, да су они литургијски додатак из времена после ропства вавилонског, те према томе садрже молитву нове јудејске опћине, да Бог опет подигне разорене зидове Јерусалимске. ■



Представљање књиге "Војевање за веру и отаџбину"

Нове књиге

ВОЈЕВАЊЕ ЗА ВЕРУ И ОТАЦБИНУ

У среду 29. октобра 2003. године на празник Светог мученика онтина Сотника у Дому војске урагујевцу одржана је промоција књиге *Војевање за веру и отаџбину* пора пуковника мр Борислава Д. Гроздића. На промоцији ове изузетне књиге, коју је издао Војно издавачки завод из Београда говорили је епископ шумадијски Господин Јован, пуковник Славољуб Јованчић, ректор Војно издавачког завода, акон Рајко Стефановић и аутор књиге пуковник мр Борислав Д. Гроздић.

Централни део промоције прио је Преосвећеном владици Јовану који је дао један опширан и целотрик приказ поменуте књиге, објављене по благослову Његове светоти и патријарха српског Господина јавља. У свом обраћању, Преосвећени владика Јован надахнуто је горио о љубави као највећој хришћанској врлини која је била основа љивота светих ратника. Бити ратник значи доћи у искушење да убиши другога, а са друге стране бити ститељ Божији - две су наизглед противстављене реалности.

Одговор како је то могуће садржио је у двема највећим хришћан-

ским заповестима, љубави према Богу и љубави према ближњем. Имати љубав према Богу претпоставља постојање љубави према ближњем. Највећа мера љубави према ближњем коју човек може показати је да и живот свој положи за ближњег свог. Свети ратници су људи који су управо ту љубав имали и који су ту љубав у животу и показали. Дакле, они нису устајали у одбрану самих себе већ у одбрану својих ближњих. Добро су знали и осећали да човек може и треба страдање да поднесе без отпора, али су исто тако знали да је човек - хришћанин дужан да брани ближњег свога по цену да и живот свој изгуби.

Свети ратници су стога пример како треба живети и какву љубав према ближњем треба имати и то пример за све а првенствено за војнике. За војнике свети ратници би требало да буду пример на који ће се угледати и спрем кога ће мерити успешност свога војевања за веру и отаџбину. Свети ратници и њихов врлински живот пример су у ком правцу треба да се реформише и на каквим основама треба да почива, како наша војска тако и целокупно наше друштво.

Похваливши ауторово познавање хришћанске вере и житија светих ратника, Преосвећени владика Јован је писцу ове дивне књиге по жеleo да његов рад и даље, као и до сада буде на славу Божију и на корист нашег народа и наше христољубиве војске.

На kraју промоције аутор књиге пуковник Борислав Д. Гроздић се захвалио Преосвећеном владици Јовану на речима подршке, замоливши притом за дозволу да се веома детаљан приказ књиге који је владика Јован припремио штампа у некој од публикација Војно издавачког завода.

Тешко је не истаћи лично осећање радости које ме је испунило, гледајући како један високи официр наше војске, како при првом сусрету тако и на растанку узима благослов од надлежног Епископа. Нека му свети ратници буду заштитници и вође у животу и племенитој служби којој је посветио свој живот вођен, како сам напомену, речима оца Јустина да нам житија светих показују како сваки позив па и војнички може постати позив и пут до светости. ■

Рајко Стефановић. Ђакон



РАД НА ЦРКВЕНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ И СУДСТВУ ЗА ВРЕМЕ ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА¹

Цело законодавство за време Првог српског устанка, уколико се тиче Цркве, крета се у оквиру тежње да се Српска црква ослободи туђинске фанаријотске власти и да постане бар самоуправна. Код српског народа и свештенства за време Првог устанка била се дубоко укоренила свест о правима и слободи, о својој независности; свест своју моћ, коју ни привремена катастрофа 1813. године није могла уништити

Београдски пашалук, центар Српског устанка од 1804. године био је подељен на нахије.² Нахије су се делиле на кнежине³, а кнежине на села⁴. Пашалуком је управљао велики везир, кога је постављао султан. У нахијама налазио се по један муселим за обављање полицијских послова и по један кадија као нахијски судија за суђење, које је постављао велики везир. Муселим и кадија, као што је резумљиво увек су били Турци. У кнежини био је старешина кнез, а у селу кмет. Њих је народ бирао из своје средине⁵.

У црквеном погледу Српска црква се налазила под Цариградском патријаршијом. По ослобођењу Шумадије, односно ондашњег Београдског пашалука, митрополит београдски постаје митрополит целе ослобођене српске територије. У то време под власт митрополита на ослобођеној територији спадао је још један епископ у Ваљеву. Тада је био митрополит београдски Леонтије а ваљевски владика Антим. Они су обожица били туђинци, Грци-фанаријоти. Сву власт као туђинци добили су од Турака преко царског берата⁶, кога су скупо плаћали⁷. Берат им је служио као основни црквени закон у подручју Митрополије⁸. У њему су били наглашени неки



Професор Благоја Гардашевић

битни елементи њихових привилегија, права и дужности према настви и власти, отирилике онако као што се то уноси у основне законе појединачних вероисповести. Само овде нису унесени по некој одређеној форми. Ти главни елементи су ови:

Прво, да сви епископи, свештеници и калуђери морају да се обраћају митрополиту у свим верским питањима; њега да слушају и да му се покоравају;

Друго, митрополит је имао право да поставља и смењује епископе, свештенике и калуђере;

Треће, он је водио надзор над квеним и манастирским доброма

Четврто, разводе бракова из ѡу раје као и остale спорове о сам расправљао и решавао;

Пето, цркве, манастири, ви гради, воденице, баште и друго и митрополији, црквама и манасти ма припада неће смети нико дир без царског одобрења;

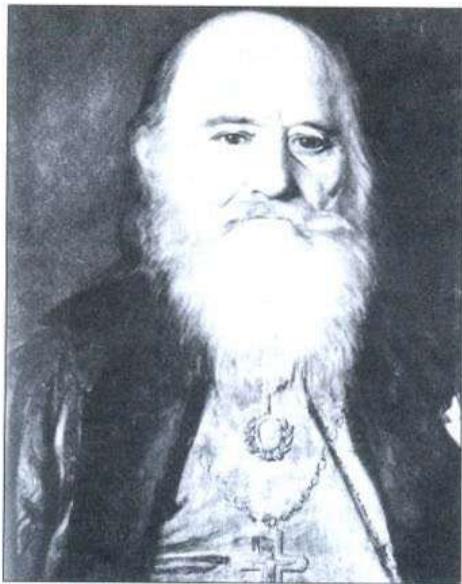
Шесто, сви епископи, попови, луђери и остала раја плаћаће трополиту годишњу мирију, ме стињу, ваџариште, као и све др ресуле за I, II и III брак. Сем с прихода, одређених бератом, трополиту су припадали и мн други велики приходи који нису побројани. Ако се епископ и штеници усротиве да плате митрополиту мирију, он ће их по казнити, браду обријати и на њи во место друге поставити;

Седмо, кад би шеријатски хтео да позове епископа, попа калуђера ради суђења, има се трополиту јавити, а он ће чини што треба.⁹

Митрополиту или његовим дима кад иду кроз народ, на при да купе мирију, власти су дужне да дају вође и оружану прату. Осим тога, бератом су му даване зне повластице и судска помоћ.

Грчки епископи (фанариоти) низу знали за спархијске духовне судове, те их нису ни имали.¹² Целокупна права и судска власт била је нерадвојна у њиховим рукама. Вршили су је сами, како је који знао и умео, без икаквих законских прописа свођећи све на новац.¹³ То је, наравно, упротив канонима Православне цркве, који су тачно одређивали нације, границе и помоћнике епископија и митрополитима у црквеној управи и судству.¹⁴ Они нису водили а нарочити надзор над свештеним овршењу свештеничким дужностима. Главно им је било да им редно плаћају мирију. Међутим, свештеничка савест била је једини ритеријум у овршењу својих дужности. А, како су српски свештеници или савесни и побожни, то су свештеничке дужности вршили ревностно. У случају потребе за решење неког питања, које нису сами могли решити, они су се обраћали усмено црквјереју и у већини случајева смена решења и наредбе примали.¹⁵ Усмени поступак, при спровођењу судске власти од стране грчких црквјераја, био је за њих лак и уношан посао. Пошто су сваку казну раз замењивали са новцем, тако, у гвари, друге епитимије није ни било. Према томе, као што видимо, митрополити су имали неограничену власт у свим питањима која се тичу цркве, а према берату могао се мејати и у све друге народне послове.

Од таквих митрополита и епископа народ српски није могао очекивати никакво добро.¹⁶ То је био једини од главних узрока, зашто је праосуђе пре Првог устанка било додато до таквог хаотичног стања, да било тешко одредити, где је била јаница између световне и црквене власти. Судили су народу и нижем свештенству звани и незвани и то не јди права и правде, него често ради мита и глобе.¹⁷ Зато су српски свештеници и српски народ били туђени једни на друге. Српско светиство било је свесно да су они цини прави представници вере, најдности, па и ако је морало да ћути стење под тиранским јармом, оно код народа обрађивало срце и врђивало веру за скоро ослобођење од двоструког ропства. А, српски народ био је упрочи очи на њих као је не заштитник и помагаче.¹⁸ Отуда видимо да је српски свештеник о душа свим догађајима, који су одигравали пре, за време и после танка.¹⁹ Овакво јединство између жке и народа могло је да припрем-



Прота Матеја Ненадовић

ми оне храбре устанике који су у Шумадији јавно и успешно покренули Први српски устанак под вођством Карађорђа. А, устаници ниједног момента нису заборавили своју цркву, него задобијајући постепено државну слободу увек су мислили како ће остварити и слободу народне цркве.²⁰

Доћи пак до црквене слободе значило је ослободити се туђинских епископа и израдити самосталност Српске цркве. На то се у првом моменту није могло ни мислити. Зато је требало радити постепено, и то прво ограничавати власт београдских митрополита и сужавати она права која су они преко берата од турских власти добијали. А за овај посао потребан је био закон и законодавни орган, који би донео закон о том ограничењу, ако се није хтело прећи у тиранију што устаничке вође никако нису желели.

На ослобођеној територији коју су устаници држали већ у почетку 1804. године, није постојала нека јединствена политичка централна власт која би управљала на основу неког јединственог закона за све. Устаничке старешине, војвода за округ и кнез у кнежевини био је управна и политичка власт и управљао је онако како је он сам налазио за сходно.²¹ Истина, Карађорђу су у већем делу ослобођене Србије признавали врховно старешинство у војсци, али не и политичку власт. О некој централној политичкој власти још није било ни збора.²²

У први мај, устанка и организовања државног живота у побуњеним кнежевинама, скупштина или збор кнежевских старешина, за тај део ослобођене територије представ-

вљала је владу и законодавно тело.²³ По причању проте Матеје Ненадовића, савременика устанка, мало нешто касније, кад су ослобођене целе поједине нахије, законодавну власт вршиле су нахијске скупштине. Таква је била и једна скупштина за ваљевску нахију која је држана на Рељиној пољани почетком 1804. године. Скупштина је била састављена од народних представника, 4-5 најглавнијих људи из сваког села. На тој скупштини примљен је и усвојен и први закон који се појавио на ослобођеној територији Србије, а који је саставио сам прота Матеја.²⁴ „Ја сам, каже прота, имао Крмчију и читao законе Јустинијанове и Мојсијеву сирогосију над Јеврејима и испишем неколико парagrafa из Крмчије“.²⁵

Нама цео закон проте Матеје није познат, јер је он у *Мемоарима* навео само 7 пунктоva, али каже да их је било 15 до 20 члана.²⁶ Они су сви из области кривичног права и нема много елемената који се тичу црквених ствари. Једино што наређује строгу казну за отмицу девојака, али о одговорности свештеника, ако изврши венчање отете девојке, не говори ништа.²⁷ Овај параграф је узет из 25 члана *Мојсијеве сирогосије над Јеврејима*, али казна за отмицу није истоветна него је прота изменio њу према приликама и могућим санкцијама свога времена и народа. И сви други сачувани парagraфи овога закона углавном се ослањају на *Мојсијево законодавство*. А прота каже „да је исписао“ параграфе и из Јустинијанова закона. Међутим, Јустинијанови закони у Крмчији садрже само оне законе који се тичу Цркве, те према томе остаје нам да верујемо, да извесни део осталих чланова закона говоре о црквеним предметима, као на пример: о прељуби, крађи црквених ствари, а можда и разводу брака, пошто се о тим стварима говори у Јустинијановим законима. Истина, тај закон био је намењен једној ујој средини, једном крају, те се са њим хтело спречити учстало понављање кривичних дела, без тенденције да важи за сву земљу иако је то касније заиста постало.²⁸

Уколико се ослобођена територија ширила, утолико се више осећала потреба за координацију покрајинских власти преко једног централног дела. Истина, скупштине свих нахија и ослобођених крајева одржавале су се повремено, као на пример, код Београда већ 1804, у

Остружници,²⁸ Пећанима, Борку и на другим местима, и на њима су доношene многe одлуке, уредбе, расписи и друго, али то је било само повремено, па није било довољно за успешну координацију власти. А да сву власт поверe Карађорђу, томе није био склон већи број старешина.²⁹

Тек пошто се српска делегација на челу са протом Матејом Ненадовићем вратила из Русије, почело се мислити, а по сугестији из Петроварадина, на оснивање неке централне земаљске власти у облику извесног консултативног тела, које је по угледу на црквено устројство најчешће називано Синод, па онда Совет и на крају Сенат, што, уствари, све значи мали сабор или скупштина.³⁰

Код кога је прва идеја о оваквом Синоду или Совету поникла, није тачно познато. Али, да је на његовом остварењу највише радио protа Матеја то је позната ствар, а јасно се види и из његових *Мемоара*. И да је он заиста, можда, једини међу старешинама, добро знао, шта значи закон и законодавно тело за државну организацију, види се по томе, што је одмах по ослобођењу свога краја, успео да се народу даде закон, суд и уведе ред и поредак у Ваљевској нахији.³¹ Али, protа није био у стању да сам направи устројство Синода, него је то поверио ученом човеку, правнику, који ће му дати форму у складу ондашњег, модерног законодавства, а према приликама где живе и раде. Ту страну protа оставља др Теодору Филиповићу, Србину из Руме, који је завршио правне науке у Угарској, па је 1804. године био постављен у Харкову за професора Универзитета. На наваљивање protа Матеје и остale депутације која је пропила кроз Харков на путу кроз Русију, он је као велики родољуб напустио свој завидни положај и пошао са депутацијом у Петроварадин, а затим у априлу 1805. преко Карловца и Руме дошао је у Србију код protа Матеје. По савету митрополита Стевана Стратимировића, Теодор је у Србији, ради успешније мисије, променио своје име и потписивао се Божо Грујовић.³² Божо је направио план и устројство Совета, а protа Матеја са другим старешинама требало је да га у живот спроведе. Да је Совет заиста на противу наваљивања био у живот спроведен види се из Карађорђевих речи: „Којекуда, ето у скупштини, пак, бирај најбоље и кога хоћеш, пак људе води у манастир Вольавчу и тамо седи-те.“³³

Према плану Боже Грујовића Совет би био највиша законодавна, управна и судска инстанција. Преко њега је први пут добила Србија карактер државне заједнице.³⁴ У њега би улазили 12 највићенијих људи „кому послови вилајетски да се препоруче“. Шесторица би од њих били одређени да воде по један делокруг наодних послова, - отприлике у рангу министра и звали би се попечитељи. Тако један би био за војску, други за финансије, трећи за суд, а „четврти да носи бригу за свјаштенство и просвјешченије вилајетско“. Ово лице мора поглавити свјаштеник бити и зваће се попечитељ просвјешченија и свјаштенства. Овај да мотри на ред свјаштеника, совершивају ли дужност; под њим да буду манастири, цркве, школе, учитељи и све што к воспитању треба. Он учене људе да позива, цркве да прави и школе; и владикама за поповство младиће да представља“³⁵ Као што се види, у делокруг попечитеља „за свјаштенство“ ушли би многи послови са којима је досад управљао београдски митрополит и тиме би му се скоро потпуно власт узела из руке. Истина, овакав Синод или Совет није одмах остварен, али је већ 1805. почeo функционисати у извесном делокругу.³⁶ Он се све више почeo мешати у послове који се тичу државе и Цркве. У том циљу донео је и многе земаљске уредбе од велике важности за Цркву и државу. За нас је овом приликом нарочито важно истаћи уредбе о судовима и судским поступцима као и уредбу о црквеним таксама. По овој уредби о црквеним таксама тачно је било регулисано шта свештенику припада за његове свештенорадње.³⁷ Том приликом Совет се није хтео упуштати у ограничење материјалних доходака митрополита и епископа, јер би то могло да изазове последице и окрене отворено против устанка и Цариградског патријарха. Но, ипак, кад се Синод преселио у Београд 1807. године послао је митрополиту Леонтију једну строгу наредбу, „да он у смотрењу разних истјазанија из епархије, по општему начину грчко-цариградских епископа у турским провинцијама, никаква присилјења, на свештенству ни народу, ни у чем не чини“.³⁸

Совјету није био главни циљ да материјално оштети Грка митрополита, него га није трпео уопште, па је на сваки начин гледао да га се ослободи. За то се указала згодна прилика 1809. године. Тада је осло-

бојена земља дошла у велику опасност да поново буде поробљена. Митрополит Леонтије мислећи да је Устанак пропао, напустио је цркве и управу и склонио се у руски логор на доњем Дунаву.⁴⁰ Совет и Каџарђе искористили су ту прилику па су на једној скупштини, крајем новембра 1809. године, решили да с умоли руску команду, да се митрополит Леонтије не врати више у Србију, него да се на његово место архиепископа београдског и митрополита српског рукоположи избран ник те скупштине архимандрит манастира Раче и командант Зворничке нахије Мелентије Стевановић. Одмах на иској скупштини Мелентије је био изабран за администратора заменика митрополита и стављену му у дужност, „да управља свим чином свјаштеническим и монашким, да сабира приходе, које је раније митрополит за себе убирао да о том Совету даје рачуна“. Овом одлуком власт поглавара Цркве потчињава се Совету. Тим са углавном хтело да се прекине с практиком неодговорног убирања руководања са новцем који је прикупљан од народа, а митрополит га је често употребљавао и против интереса самих устанака. Такви поступци Совета не би се могли ускладити са принципима канона Православне цркве иако је овај акт имао и своју позитивну страну. А то је, решено да Срби хоће да имају и бирају Сабину за поглавара своје цркве.⁴¹

Руска команда ово питање није могла узети у разматрање пошто за то била надлежна законита црквена власт у Цариграду, са којом у тај мах није могло преговарати. Наскоро, после ове скупштине, Мелентије је био послат са једном делегацијом у Русију, са намером да ко би се како успело да тамо буде рукоположен.⁴² Али, све то није успевало. Тако је митрополит остало даље Леонтије. Једино кад се вратио натраг, столица му је била премештена у Крагујевац с намером да га удаље од свих политичких послова.⁴³ Том приликом му је поново предјено од стране Совета и Каџарђа да он само по закону управља „свештеним и монашким чином“, чиме се вероватно мислило на уредбу од 1809. у којој се ограничава власт митрополита у управљању материјалним пословима, чиме је ствари, и царски берат губио много од своје важности.⁴⁴

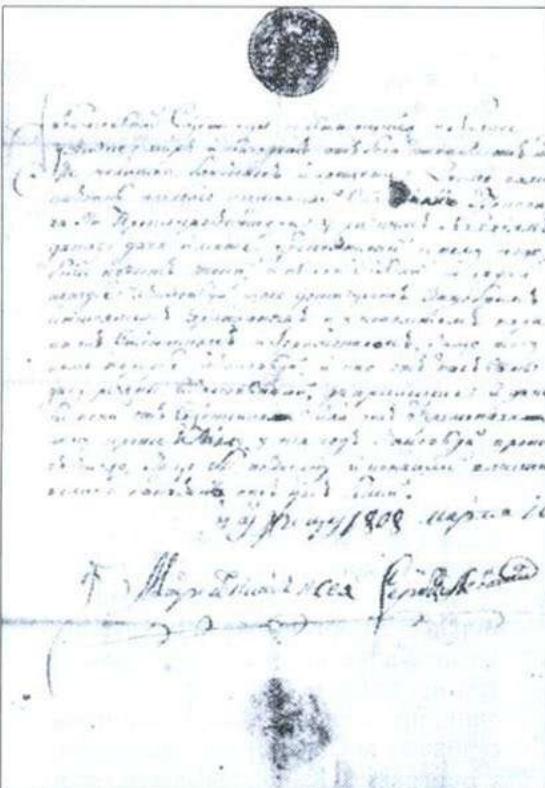
Почетком септембра 1810. године Совет је једном уредбом отвори-

јгословску школу у Београду, добрио наставни план за ову колу и сносио материјалне трошкове. Први наставник и управиљач ове школе био је јеромонах Икентије Ракић. Совет му је, пред горњих дужности, одредио да буде и проповедник у београдској цркви.⁴⁸

Као што видимо, Совет је изазио и расправљао о свим питањима црквене управе, али само та која су служила на корист и цркви и народу, што је водило у степеном ослобођењу Цркве и градњи културног и духовног живота.

Карађорђевом времену прије се још један закон од 38. јануара - под називом *Карађорђеви криминални закони*. Кад је овај закон од Совета донет, није чињено утврђено. Стојан Новакоћ мисли да је то негде из 1810. дине⁴⁹, што је сасвим вероватно, јер се из члана 38. види већ сашенија централистичка форма жавног управљања „народу у власти и није“ - каже се тамо - „изабрати јничке старешине, који ће војом управљати и на бој водити, во остаје на промотренију војене асти и старешина, да они изаберу да је вешт војску водити и са њом прављати. Народу се допушта избрати судца за мајистрат, сеоског јета, среског кнеза, а избацити их не може без суда и велике власти, кле му се не би нашле и осведочи погрешке, и погешке га могу издити из званија, а лишити волја, и хатер или пизма не може.“⁵⁰

Првих 12. чланова овог закона су сачувани. Шта је у њима било је нам познато. Само, у сваком учају, то није наставак оног закона који је саставио прота Матеја, јер скоро сви познати „пунктови“ за на проте Матеје ушли у овај закон. Изгубљени параграфи вероватно садрже општа начела о врховној управи, старешинама, а можда и Цркви и црквеној управи. Истина, то не знамо, него нам остаје да гађамо с обзиром на ондашње законодавство. Али и међу сачуваним параграфима има их неколико који ју јасну слику о тежњи државне ховне власти с једне стране да заштити свештеника, али и с друге да меша у чисто црквене послове. Ко члан 23. каже: „Који би се усвојио злоставити, тј. псовати или беспстити свештеника... било са узрном, било без узрока, а не би га суду



Синђелија митрополитија Леонтија
проти Илији Поповићу од
10. марта 1808.

и власти пријавио, то да се осуди на 25. штапова у два јутра“.⁵¹ Ово је потпуно позитивна наредба у складу са канонима, само ако би се под „суд и власти“ подразумевали црквени суд и власти. Затим чл. 27. понавља уствари други „пункт“ из закона против Матеје о забрани отимања девојака и додаје „девојка да се пусти и за кога она хоће нека се уда; и ово венчање незаконито не броји се за бракосочетаније“.⁵² А по чл. 28. „свештеник који венча отету девојку, да се лиши парохије (нүрије) и да више за живота нигде добити не може...“ Ова два члана потпуно одговарају духу канонског права Православне цркве и то: 27. правилу IV и 91. правилу VI васселенског сабора, само с том разликом што одлуке о ваљаности или неваљаности брака и лишење свештеника свога чина и губитка парохије спада искључиво по канонима у делокруг црквене власти.

Даље, чл. 29. овог закона гласи: „Жена и човек који су законом венчани распустити се не могу без велика узрока и велика суда и владике“. И овај параграф у складу је са црквеним законима ако би се под судом разумео црквени суд, што, међутим, овде није случај, јер је то био грађански суд, који је доносио пресуде, а владику само извештавао ради сагласности.

Тако је Совет под Каџорђем, као што смо видели, као највиша законодавна власт тежио да што више послова из делокруга црквене јурисдикције отме из туђинских шака и преда у српске руке, па макар то били световни судови, пошто чисто српских црквених судова још није било. Циљ је похвалан, кад се ради о духовном ослобођењу Српске цркве, али последице су могле бити лоше, јер се уносила пракса гажења канона.

Као што рекосно, чисто црквених судова није било, сем суда епископа туђинца, а на тај суд као и на шеријатски ишли су само кад су били приморани. Турски закони и судови били су у већини полицијске нарави, па се и српски народ служио са њима само у крајњој нужди.⁵³ Зато се народ, па и свештенство, за многе расправе обраћало другим српским судовима - народним, па и својим старешинама, подразумевајући и свештенике.

У почетку устанка, по свим побуњеним крајевима, устаничке војводе и кнезови били су највиша власт за све послове.⁵⁴ Као управни органи они су били надлежни за суђење свих кривичних и грађанских ствари - „кроме случаја где се главе тиче“.⁵⁵ Поред тога, они су прихватили у свим нахијама власт и над свештенством и судили брачне спорове.⁵⁶ Међутим, Каџорђе и вође устанка знали су, да формирање судова представља једну од првих брига сваке нове државне организације. То је добро знао и мудри прота Матеја, који већ у почетку 1804. године на скупштини Ваљевске нахије, где је усвојен и његов закон, инсистира на томе да се установи један сталан народни суд. Овај његов предлог скупштина је примила и у суд изабрала: Петра Читака из Мушића, Јована Рабаса из Рабаса, и попа Мату из цркве Бранковинске.⁵⁷ Исто тако и прва скупштина ослобођених нахија Београдског пашалука у Остружници о Вацкрусу 1804. између осталог решава: „Да се у ослобођеним нахијама поставе старешине и судови, који ће се старати о одржавању реда у земљи“.⁵⁸ Ова наредба иако не одмах, али у току идућих година остварила се не само у Ваљевској него и по свим нахијама.⁵⁹ На томе је нарочито радио Совет већ од самог почетка рада, пошто је и он био судска власт прве и

друге инстанце.⁶⁰ Већ из манастира Боговађе, па из Смедерева, а најзад и из Београда, шиљао је Совет неколико пута расписе и упутства⁶¹, да се у свакој нахији постави по један суд од 4 члана, од којих би један био свештеник као писар.⁶² Судије су биране на народној скупштини, где су се сабирали представници целе нахије. Тад суд звао се магистрат⁶³, а име му је, вероватно, узето са стране. Судило се по обичају „и по чистој савести“.⁶⁴ Народним старешинама било је наређено „да нико не сме стати на пут странкама да се обраћају магистрату, нити судијама да суде по правди и по својој савести“.⁶⁵ Суђење је било јавно, тако да „сваки може при суђењу доћи, и ћутећи гледати и слушати“ - како нам на једном месту такво суђење описује Љубомир Ненадовић.⁶⁶ То је била добра гаранција да судије и ако би случајно хтели, нису могли кога пристрасно и криво осудити. На овоме суду могао је свако и војводу тужити, а он је морао доћи на суд да одговара.⁶⁷ У почетку у овом суду плату су имали само писар и пандур, док судије уместо плате добијаху испомоћ у раду од месних сељака.⁶⁸

Из сасвим мало сачуваних протокола Шабачког магистрата из тога времена, види се да су магистрати поред кривичних и грађанских предмета, расправљали и предмете који спадају у чисто црквени правни делокруг, а нарочито „брачне спорове како у погледу материјалних тако и у погледу личних односа супружника.“⁶⁹ Они су разводили и потврђивали брак. Тако се у једној пресуди из 1808. године, каже: „Ми за право наћосмо да се растану, али он да се не може оженити.“⁷⁰ А у другој пресуди из исте године стоји: „Ми смо нашли да је она крива, а он није крив; тога ради осудисмо: њојзи 25 камција, и са мужем да мора остати, и од данас да нема кавгати се с мужем својим, него у миру да живе.“⁷¹

Као што се види из ових пресуда није се могло лако разводити „без велика узрока“, како је наглашено у 29 параграфу *Карађорђевог криминалног закона*.

Ако би неко био нездовољан пресудом магистрата могао је изјавити жалбу највишем суду - Совету или како су га раније звали Синоду, а од јануара 1811. године Великом народном суду, који је створен као посебни одељак Совета, чији се председник звао „Велики вилајетски судија“.⁷²

Судске пресуде Совета које су се тицале брака, морале су се по *Карађорђевом криминалном закону* бар од 1811. подносити на потврду и сагласност владици.⁷³ Сад настаје питање, да ли су се митрополити подносили на сагласност и одобрење само они бракоразводни предмети, који су гласили на поништај брака, или само по изјављеној жалби странака. Моје је мишљење, да је до 1811. године Магистрат слao предмете само по молби, а од 1811. године, кад је установљен Велики народни суд, да су се бракоразводне парнице расправљале једино код овог суда.

Вероватно да Карађорђу и Совету није било мило мешати се у предмете чисте црквене јуридикције, зато је, како изгледа, Совет намеравао да организује нарочите црквене судове, који би се састојали из три инстанце и то: нижи, средњи и виши црквени суд. Извештај о овим судовима послao је руски заступник у Београду К.К. Родофиникин у једном писму кнезу Прозоровском од 9. новембра 1808. године.⁷⁴ Према том извештају ови судови су се стварали „за понашање свештеника, за школе, за развод и женидбу“. Први суд састављен је из намесника, два свештеника и два кмета. Други суд састављен је од протопопа, једног заменика, два свештеника, једног кнеза и двојице кметова. Трећи суд је састављен од архијереја, два протопрезвитера, два намесника, два свештеника, једног начелника нахије, два кнеза и два кмета.⁷⁵ Из кога би следило, да је духовни суд био у ондашњој кнежевини, нахији и епархији. Први суд састављен је од пет чланова, други од седам, а трећи од десет чланова.⁷⁶ Ко би био нездовољан решењем и Вишег црквеног суда могао је поднети жалбу Правитељствујушчем Совету, како се каже у поменутом извештају.⁷⁷

Овакав духовни суд какав је у извештају Родофиникина назначен, бар за време Првог српског устанка, уколико се тиче Цркве, кретало се у оквиру тежње да Српска црква ослободи туђинске фанаријотске власти и да постаје бар самоуправна. Углавном, за време Првог устанка била се дубоким укоренила свест о правима и слободи, о својој независности: свест своју моћ, коју ни привремена катострофа 1813. године није могла уништити. Оно што Карађорђе и устичке војводе нису могли остварити за кратки период Првог устанка, је нешто касније остварено за време Кнеза Милоша. У сваком случају Првога устанка послужило је као чврсти камен темељац, на који се могла сазидати каснија Србија, данашња Југославија. Свакако, бар темеља не би се могла остварити ни уједињена Српска патријаршија. ■

чију би надлежност спадали бракоразводни спорови.

Да су Карађорђе, Совет и цео народ желели такав суд то је већ сваке сумње, јер би са тим многи послови црквене власти од митрополита на ове судове прешли, пошто је Совет као што знамо, неколико пута опомињао митрополита - туђинца, да не суди по ћефу већ по црквеним канонима. То нам потврђује и пет један други извештај истог руског посланика Родофиникина, који је упутио кнезу Прозоровском у фебруару 1809. године и у коме се ожало на Совет, због тога што је овај узео неког Руса, Илију Новакрешченог, и неког протођакона из Црне Горе, „без знања митрополита Леонтија“, да формирају и „состав духовни суд“.⁷⁸ Можда, да је на инсистирање Карађорђа и Совета Родофиникин лично или неко други и радио био овакав пројекат с намером да се спроведе у дело, ако би прошао и нови устав који је Родофиникин био спремио још 1807. године.⁷⁹ Но, ту можда може бити посрди и нешто друго. Наиме, да је Родофиникин, са оваквим извештајем постојању црквених судова у Србији, хтео да брани и правда пред руским властима свога великог пријатеља и сународника - Грка митрополита Леонтија, против кога је било послано доста тужби⁸⁰, који по свому судећи за црквене судове ни хтео ни да чује, пошто би му унеклико ограничавали власт.

Као што смо видели, цело законодавство за време Првог српског устанка, уколико се тиче Цркве, кретало се у оквиру тежње да Српска црква ослободи туђинске фанаријотске власти и да постаје бар самоуправна. Углавном, за време Првог устанка била се дубоким укоренила свест о правима и слободи, о својој независности: свест своју моћ, коју ни привремена катострофа 1813. године није могла уништити. Оно што Карађорђе и устичке војводе нису могли остварити за кратки период Првог устанка, је нешто касније остварено за време Кнеза Милоша. У сваком случају Првога устанка послужило је као чврсти камен темељац, на који се могла сазидати каснија Србија, данашња Југославија. Свакако, бар темеља не би се могла остварити ни уједињена Српска патријаршија. ■

Благота Гардашев

НАПОМЕНЕ

- 1 Први пут објављено у: Богословље, II (XII), свеска 2, Београд 1958., стр. 67-80.
- 2 Пашалук је обухватао ове касније нахије: београдску, пла-бачку, соколску, ваљевску, ужичу, пожешку, рудничку, крагујевачку, јагодинску, грочанску, смедеревску, ћупријску и пожаревачку. Вук Ст. Каракић, *Прве године српскога војевања на дахије*, „Даница“, 1827; Ст. Новаковић, *Устанак на дахије 1804. године*, Београд 1904, 198.
- 3 Ст. Максимовић, *Суђење у Кнежевини Србији прве писаних закона*, Пожаревац 1898, XII; Вук Ст. Каракић, *Речник*, 1852, 278.
- 4 Тада је било у београдској нахији 319 села са 6 отворених и 12 порушених цркава; у смедеревској 20 села - 8 отворених и 21 порушена црква; у пожаревачкој 350 села - 30 отворених и 40 порушених цркава; у Гроцкој 80 села - 3 отворене и 15 порушених цркава; у крагујевачкој 205 села - 20 отворених и 30 порушених цркава; у јагодинској 125 села - 10 отворених и 12 порушених цркава; у ћупријској 93 села - 9 отворених и 15 порушених цркава; у пожешкој 108 села - 10 отворених и 22 порушене цркве; у рудничкој 111 села - 10 отворених и 24 порушене цркве и у ваљевској 218 села са 30 отворених и 29 порушених цркава. Ст. Новаковић, цит. дело, 201.
- 5 Прота Матеја Ненадовић, *Мемоари*, Београд 1947, 266; Ч. Митровић, *Суд за брачне спорове у Србији*, Београд 1924, 3; Ст. Новаковић, *Установно штампање и закони Кађорђева времена*, Београд 1907, 114.
- 6 За Српску цркву су тада у начелу важиле оне повластице које је још Махмуд II (1451-1481) после освајања Цариграда дао Цариградском патријарху. При Порти је постојало нарочито одељење, које је сваком новопостављеном архијереју издавало берат у коме се изрично набрајане све оне повластице које је дотични архијереј добијао, или му се хтело дати од султана и његове владе. Ст. Новаковић, *Турско царство*, Београд 1906, 265.
- 7 Ст. Новаковић, *Турско царство*, 269.
- 8 Ј. Дурковић - Јакшић, *Развојник Основног црквеног закона у Шумадији у првој половини XIX века*, Београд 1947, 6.
- 9 Ј. Ковачевић, *Берат Махмуда II од 7. новембра 1813. београдском миштаролијту Дионисију*, Споменик СКА, 30-35.
- 10 Вук Ст. Каракић, *Прве године српскога војевања*, 117.
- 11 Н. Дучић, *Историја Српске цркве*, Београд 1894, 203; М. Вукићевић, *Српски народ, Црква и свештенство у турском царству*, Београд 1896, 52.
- 12 В. и Н. Петровић, *Грађа за историју*, Београд 1882, I, 183; Вук Ст. Каракић, *Прве године српскога војевања*, 117.
- 13 Н. Дучић, *Историја Српске цркве*, 203.
- 14 Од писаних наредаба једино су издавали синђелије, тј. акта о постављању и унапређењу свештенства, у којима се обавештавају верници о његовом постављању и позивају на послушност. Н. Дучић, *Историја Српске цркве*, 204.
- 15 Ч. Митровић, *Суд за брачне спорове*, 8.
- 16 Вук Ст. Каракић, *Прве године српскога војевања*, 114.
- 17 То су добро знали и Турци, те није случајно да је више од половине лица која су Турци у поколу или „сечи кнезова“ пред Устанак побили, били попови или калуђери. Д. Јанковић, *О тополијским спртанкама у Србији XIX века*, Београд 1951, 36; А. Гавриловић, *Цртеж из историје ослобођења Србије*, Београд 1904, 22/32.
- 18 Св. Никетић, *Српска црква у време устанка*, „Православље“, Београд 1871/2, 347.
- 19 Ј. Стојановић, *Црквени суд у првих хришћана и Срба*, Београд 1894, 84.
- 20 Ст. Новаковић, *Установно штампање и закони Кађорђева времена*, 5.
- 21 Д. Јанковић, *Правитељствујући совјет*, Историски гласник, 1-2, Београд 1954, 21; Д. Јанковић, *О тополијским спртанкама*, 8. Вук Каракић, *Грађа за српску историју*, I, Београд 1898, 61.
- 22 Ст. Максимовић, *Суђење у Србији*, XII; Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 114. То је било по угледу на сеоске зборове, јер се у нашим старим споменицима - нпр. у дечанској и арханђеловској хрисовуљи - помињу и сеоски зборови као сеоска управа, у којој се решавало целокупно сеоско уређење. Д. Алимпић, *Управне власти у старој српској царевини*, Београд 1921, 127.
- 23 Прота Матеја Ненадовић, *Мемоари*, 135; Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 114.
- 24 Радмила С. Петровић, *Закони Проте Матеје Ненадовића*, Гласник Историског друштва, Нови Сад 1929, 381; *Мемоари*, 135. Узгред буди речено, многи историчари и правни писци, као Нил Попов, Калај, Тома Живановић, Реља Поповић, Александар Соловјев и други, говорећи о изворима којима се служио прота Матеја при састављању овога закона - мисле да је прота поред *Крмчије* читao посебно Јустинијанове законе и Мојсијеве законе. Међутим, у *Крмчији*, 47. и 48. глава рукописне *Крмчије* налазе се Јустинијанови закони и *Мојсијева спротогосћ над Јеврејским народом*. Према томе прота Матеја читao је само *Крмчију* и само из ње вадио потребне чланове за свој закон.
- 25 М. Ненадовић, исто, 312.
- 26 Правило 27. II вас. саб. и 92 трулско. Н. Милаш, *Правила*, I, 388.
- 27 Ст. Максимовић, *Суђење*, VII.
- 28 М. Ристић, *Установички законодавац Теодор Филиповић (Божидар Грујовић)*, Београд 1953, 28; Д. Јанковић, *Правитељственови совјет*, 24.
- 29 Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 12.
- 30 Н. Радојчић, *Почеци државне организације у Србији*, „Њива“, Љубљана 1922, 7. Чак и у септембру 1807. Совет се још назива Синодом. Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја српског устанка*, Београд 1898, 319.
- 31 *Мемоари*, 135, 212-13.
- 32 Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 8.
- 33 *Мемоари*, 263.
- 34 Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 44.
- 35 М. Ристић, *Установички законодавац*, 31.
- 36 *Историја*.
- 37 Совет је још из Смедерева разасло разне уредбе о начину суђења. Ст. Новаковић, *Установно штампање*, 116; Исти, *Васкрс државе*, 75. На жалост није сачуван ниједан њихов примерак те се не зна колико су се тицале црквених послова.
- 38 М. Стојадиновић, *Српско законодавство о издржавању свештенства*, Београд 1909, 28. Свако ожењено лице давало је свештенички бир од 15 ока жита годишње. А, за свештенопрардње је била утврђена ова тарифа: за венчање 2 грошса; опело велико 5, а мало 1 грош и по 10 пара за знамење, молитву и водицу, док се за водицу кад се носе крсти предвиђа 20 парара. Не бих се могао сложити са мишљењем Д. Јанковића, *О тополијским спртанкама*, 50-51, да је ова уредба донесена од Совета „за обезбеђење привилегија нове владајуће класе“, како би били „осигурани интереси и даље богаћење сеоске буржоазије... у интересу попова и њиховог имовног јачања“. Ова уредба је баш напротив имала сасвим други циљ што се види и из образложења ове уредбе од Совета.
- 39 Л. Арсенијевић-Баталака, цит. дело, 303.
- 40 А. Ивић, Из доба Кађорђа, Београд 1926, 19.
- 41 Ст. Новаковић, *Васкрс државе српске 1804-1813*, Нови Сад 1904, 76; Баталака, цит. дело, 713; Вук Ст. Каракић, *Правитељственујући совјет српски за време Кађорђа*, Беч 1860, 47 (67).
- 42 М. Вукићевић, *Прилози за историју цркве Првог устанка*, Весник српске цркве 1891, 108.

- 43 Љ. Дурковић - Јакшић, цит. дело, 8.
- 44 Ст. Новаковић, *Васкрс Србије*, 71.
- 45 *Историја*, 70.
- 46 *Историја*, 71.
- 47 *Деловодни прописи Кађорђа Петровића*, Београд 1848, 58.
- 48 Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја*, 363.
- 49 Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 117; Радмила С. Петровић, цит. дело, 384.
- 50 Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 117-120.
- 51 *Историја*, 118.
- 52 *Историја*.
- 53 *Историја*, 119; Вл. Николић-Земунски, *Историја цара Стефана Душана*, Београд 1927, 156.
- 54 Д. Јанковић, *О јулијанским спранкама*, 45; Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 5.
- 55 Д. Алимпић, *Управне власништва*, 76; Исти, *Историја развијеног јулијанског власништва у Србији*, 57.
- 56 *Историја*.
- 57 *Мемоари* ... 136.
- 58 М. Ристић, цит. дело, 28; М. Петровић, *Финансије и уставное обновљене Србије до 1842*, Београд 1897, И 66.
- 59 Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја*, 139-140.
- 60 *Мемоари*, 190.
- 61 Вук Ст. Каракић, *Правијат. Совјет*, 10 и 62.
- 62 *Мемоари*, 313; Д. Јанковић, *О јулијанским спранкама*, 46; Исти, *Прав. Совјет*, 64.
- 63 *Мемоари*, 267, 313; Ст. Максимовић, *Суђење*, VII.
- 64 *Мемоари*, 266.
- 65 Голубица, IV, 279; Д. Јанковић, *Прав. Совјет*, 64.
- 66 Љ. Ненадовић, *Шумадичче*, I, Земун, 1852, 111; Д. Јанковић, *Прав. Совјет*, 64.
- 67 Ст. Максимовић, *Суђење*, VII; *Деловодни прописи Кађорђа* бр. 724.
- 68 Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја*, 362; Касније та се испомоћ заменила са сталном платом (Вук Ст. Каракић *Прав. совјет*, 67; *Мемоари*, 313).
- 69 Ч. Митровић, *Суд за брачне спорове*, 9.
- 70 Цит. по Ч. Митровићу, *Суд за брачне спорове*, 9.
- 71 Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 119.
- 72 Ст. Максимовић, *Суђење*, VIII; Вук Ст. Каракић, *Правијат. Совјет*, 58.
- 73 Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 119; Ч. Митровић, цит. дело, 10.
- 74 М. Вукићевић, *Судови и њихово уређење од 1804-1813. год*; Полицијски Гласник за 1905. год., 278.
- 75 Ч. Митровић, цит. дело, 12.
- 76 *Историја*.
- 77 М. Вукићевић, *Судови*, 324.
- 78 Ч. Митровић, цит. дело, 10.
- 79 Ст. Новаковић, *Уставно штитоње*, 48-52.
- 80 Д. Јанковић, *Прав. Совјет*, 82.
- 81 Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја*, 402; Ж. Ђорђевић, *Школе и просвештава у Србији 1700-1850*, Београд 1950, 15.

Ђура Јакшић, Убистиво Кађорђа, уље на платну, 1862.





СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

Његово преосвештенство Господин Јован, епископ шумадијски, благоизволео је у периоду од 12. октобра до 31. децембра 2003. године

ПРОНОСАТИ:

Храм - капелу Покрова Пресвете Богородице у Саранову, 14. октобра 2003. (Е.бр. 1457/03)

СВЕТИТИ:

Земљиште за нови храм Светих бе-сребреника и чудотвораца Косме и Дамјана у Међулужју, 25. октобра 2003. (Е.бр. 1542/03)

Нова звона, крст и живопис храма Светог апостола и евангелиста Луке у Ракитову, 26. октобра 2003. (Е.бр. 1543/03)

Просторије Завода за збрињавање одраслих особа у Малим Пчелицима, 28. октобра 2003. (Е.бр. 1544/03)

Нову чесму у порти Светогеоргијевског храма у Венчанима, 2. новембра 2003. (Е.бр. 1545/03)

Службене просторије Скупштине општине Лазаревац, 8. новембра 2003. (Е.бр. 1589/03).

Радне и службене просторије Основне школе у Дражевцу, 8. новембра 2003. (Е.бр. 1590/03)

Радне и службене просторије Основне школе "Михаило Младеновић-Сељо" у Чибутковици, 23. новембра 2003. (Е.бр. 1618/03)

УКОПОЛОЖИТИ:

Ђакона Бранислава Бороту, парохијског ћакона при Светоархангелском храму у Аранђеловцу, Арх. нам. орашачко, 12. октобра 2003. године у Светоархангелском храму у Буковику, Арх. нам. орашачко, у чин презвитера (Е.бр. 1448/03)

Дејана Лукића, свршеног богословија из Склана, 24. новембра 2003. године у Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу, Арх. нам. крагујевачко, у чин ћакона, а 26. новембра 2003. године у храму Светог Јована Златоустог у истоименој Богословији у Крагујевцу, у чин презвитера (Е.бр. 1667/03)

Зорана Радојевића, дипломираног теолога из Лазаревца, 26. новембра у храму Светог Јована Златоустог у истоименој Богословији у Крагујевцу, 26. новембра 2003. године у Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу, Арх. нам. крагујевачко, у чин презвитера (Е.бр. 1668/03)



Рукоположење ћакона Дејана Лукића у чин свештеника

јевцу, у чин ћакона, а 4. децембра 2003. године у Световаведењском храму манастира Каленића, у чин презвитера (Е.бр. 1668/03)

РУКОПРОИЗВЕСТИ У ЧИН ЧТЕЦА:

- Ивана Антонијевића из Крагујевца (Е.бр. 1653/03)
- Владу Бранисављевића из Саранова (Е.бр. 1654/03)
- Угљешу Урошевића из Јагодине (Е.бр. 1655/03)
- Милорада Томића из Чумића (Е.бр. 1656/03)
- Милана Тасића из Младеновца (Е.бр. 1657/03)
- Милосава Ђоковића из Севојна (Е.бр. 1658/03)
- Огњена Козлину из Маршића (Е.бр. 1659/03).

ИЗВРШИТИ АРОНДАЦИЈУ:

- Постојеће две парохије бељинске у Бељини, Арх. нам. космајско (Ке.бр. 1582/03)

ОДЛИКОВАТИ:

- Правом ношења напрсног крста:

- Протојереја Живорада Марића, умирољеног пароха младеновачког у Младеновцу, Арх. нам. младеновачко (Е.бр. 1577/03)

ЗАМОНАШИТИ:

- По чину одјејанија рјаси и камилавки:
- Драгану Прешић, искушеницу Светониколајевске обитељи манастира Грнчице, давши јој монашко име Дарија (Ке.бр. 1552/03)

ПРЕМЕСТИТИ ПО ПОТРЕБИ СЛУЖБЕ:

- Игуманију Серафиму (Петровић), у сестринство Светоархангелске монашке обитељи манастира Вольавче (Е.бр. 1673/03)
- Братство Светоархангелске обитељи манастира Пиносаве у Кусатку, у монашку обитељ Светониколајевског манастира Јошанице (Е.бр. 1674/03)

ПОСТАВИТИ:

- Новорукопложеног јереја Бранислава Бороту, за привременог пароха другог буковичког у Буковику, Арх. нам. орашачко (Е.бр. 1451/03)



- Јеромонаха Евтимија (Јутршу), настојатеља манастира Пиносаве у Кусатску, за привременог старешину Светониколајевске обитељи манастира Јошанице (Е.бр. 1672/03)
- Јерођакона Спиридона (Вельковића), за сабрата Светониколајевске обитељи манастира Јошанице (Е.бр. 1675/03)
- Монаха Илију (Буху), житеља Светониколајевске обитељи манастира Јошанице, за сабрата Светониколајевске обитељи манастира Јошанице (Е.бр. 1676/03)
- Новорукоположеног јереја Дејана Лукића, за привременог пароха другог бељинског у Бељини, Арх. нам. космајско (Е.бр. 1692/03)
- Новорукоположеног јереја Зорана Радојевића, за привременог пароха трећег становског у Становима, Арх. нам. крагујевачко (Е.бр. 1694/03)

ПРИЧИСЛИТИ:

- Монахињу Јефимију (Марковић), монашкој обитељи манастира Преподобног Симона монаха у Прерадовцу (Е.бр. 1455/03)
- Монаха Илију (Буху), Светониколајевској монашкој обитељи манастира Јошанице (Е.бр. 1538/03)

РАЗРЕШИТИ:

- Јереја Слободана Раковића, привременог пароха јеловичког у Јело-

вику, Арх. нам. орашачко и администратора упражњене парохије друге буковичке у Буковику, Арх. нам. орашачко, даље дужности опслуживања упражњене парохије друге буковичке у Буковику, Арх. нам. орашачко (Е.бр. 1449/03)

▪ Новорукоположеног јереја Бранислава Бороту, даље дужности секретара и магационера Црквене општине аранђеловачке у Аранђеловцу, Арх. нам. орашачко (Е.бр. 1450/03)

▪ Игуманију Серафиму (Петровић), настојатељицу Светониколајевске обитељи манастира Јошанице, даље дужности старешине манастира Јошанице (Е.бр. 1671/03)

▪ Јереја Јовицу Ескића, привременог пароха првог бељинског у Бељини, Арх. нам. космајско и администратора парохије друге бељинске у Бељини, Арх. нам. космајско, даље дужности опслуживања парохије друге бељинске у Бељини, Арх. нам. космајско (Е.бр. 1691/03)

▪ Братство Светопантелејмонског храма у Становима, Арх. нам. крагујевачко, даље дужности опслуживања парохије треће становске у Становима, Арх. нам. крагујевако (Е.бр. 1693/03)

ПРИМИТИ У СВЕЗУ КЛИРА:

- Дејана Лукића, свршеног богослова из Склане из Епархије зворничко тузланске (Ке.бр. 1533/03)
- Градимира Милојевића, дипломајног теологога из Крушевца из епархије нишке (Е.бр. 1750/03)

ПОДЕЛИТИ КАНОНСКИ ОТПУСТ:

- Синђелу Алексеју (Стевићу), с брату Светониколајевске обитељи манастира Јошанице, за Епархијичку (Е.бр. 1752/03)

ПОДЕЛИТИ БЛАГОСЛОВ ЗА УПИС НА БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ:

- Зорану Павловићу из Конатића (Е.бр. 1435/03)
- Бојану Тодоровићу из Мијатовића (Е.бр. 1524/03)
- Драгану Поповићу из Аранђеловића (Е.бр. 1529/03)
- Јелени Јоцић из Варварина (Е.бр. 1603/03)
- Јереју Јовану Биберџићу из Влачкој (Е.бр. 1689/03)
- Немањи Живановићу из Шопића (Е.бр. 1754/03)

УПОКООЛИ СЕ У ГОСПОДУ:

- Монахиња Недеља (Пешић), сестра Светониколајевске обитељи манастира Грнчице, 21. децембра 2009. године (Е.бр. 1753/03) ■

Поклоници из Зајадно-америчке епархије са шумадијским игуманијама





СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

од 12. октобра до 25. децембра 2003. године

. октобар 2003:

Служио Свету литургију у храму Светог архангела Гаврила у Буковику;

Укупното уложио у презвитерски чин јакона Бранислава Бороту;

. октобар 2003:

Присуствовао Богословском симпозијусу *Проблеми савременог запада и византијског света* одржаном на Богословском факултету у Београду;

. октобар 2003:

Осветио цркву Покрова Пресвете Богородице у Саранову и служио Свету литургију

.23. октобар 2003.

Осветио православним Србима у Јукној Африци

Сусрет са коптским епископом Марком;

Сусрет са митрополитом Серафи-

мом из Александријске патријаршије;

■ Служио Свету литургију у цркви Светог апостола Томе у Јоханезбургу поводом црквене славе;

25. октобар 2003:

■ Служио Свету литургију у храму Светог Георгија у Рабровцу;

■ Помен над гробом Карађорђевог стрица Марка и брата од стрица Милана;

■ Осветио земљиште за нову цркву Светог Јоакима и Ане у Међулужју;

26. октобар 2003:

■ Служио Свету литургија у цркви Светог Луке у Ракитову (ктитор Драган Николић);

■ Осветио фресаке и звона у ракитовској цркви;

■ Венчао у недовршеној цркви у Комурама Драгана и Снежану;

■ Служио бденије у манастиру Грнчарици

■ Замонашио искушеницу Драгану Прешић по чину одјејанија рјаси и камилавки, давши јој монашко име Дарија;

27. октобар 2003 - Преподобна мати Параксева:

■ Служио Свету литургију у манастиру Грнчарици;

■ Пререзао славски колач игуманије Домнике;

■ Служио вечерње у цркви Свете Петке у селу Петка код Лазаревца;

■ Присуствовао скупу верника парохије у Петки;

29. октобар 2003:

■ Учествовао на промоцији књиге *Райтовање за веру и оцацбину* мр пуковника Борислава Гриздића, у Дому војске у Крагујевцу;

30. октобар 2003:

- Примио директора КБЦ др Радета Павловића, проф. Предрага Стојановића, директора Колубаре г. Ђерића и Милету Радојевића из Лазаревца;

▪ Отворио изложбу графика манастира Хиландара у Старој скупштини у Крагујевцу;

31. октобар 2003 - Свети Петар Цетињски, Свети апостол Лука:

- Служио Свету литургију у манастиру Св. Луке у Бошњанима и пререзао славски колач;

▪ Осветио станprotoјереју Милану Беговићу;

1. новембар 2003:

- Служио Свету литургију Светоуспенском храму у Крагујевцу;

2. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у Венчанима и осветио чесму у црквој порти;

▪ Одржао састанак са старешинама цркава у Крагујевцу;

5. новембар 2003:

- Служио Свету литургију апостола Јакова у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу;

8. новембар 2003. - Св. великомученик Димитрије:

- Служио Свету литургију у цркви Светог Димитрија у Лазаревцу и осветио темеље палионице свећа и црквене продавнице

▪ Осветио нову школу у селу Дражевцу, посвећене Спаљивању мочију Светог Саве;

- Венчао дипломираног теолога Зорана и Исидору Радојевић;

▪ Посетио цркву у изградњи у селу Шопићу;

9. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у манастиру Каленићу;

▪ Посетио са групом верника из Западно-америчке епархије манастир Прерадовц и манастир Св. Луке у Бошњанима:

10-14. новембар 2003:

- Обишао са групом верника из Западно-америчке епархије више манастира Шумадијске епархије, као и манастире Жичу, Студеницу, Љубостињу, Велуће, Ђуник, Мрзеницу и цркву Лазарицу у Крушевцу;

11. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у манастиру Студеници;

14. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у Пожаревцу и учествовао на слави епископа баничевског др Игната;

15. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

16. новембар 2003 - Ђурђић, слави епископа Јована:

- Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

17-20. новембар 2003:

- Јесење заседање Светог архијерског сабора СПЦ;

21. новембар 2003. - Аранђеловдан:

- Служио Свету литургију у манастиру Дивостињу;
- Осветио кућу потпредседнику Епархијског савета Радише Пљакићу;

22. новембар 2003:

- Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

Обележавање симбодији Кала српских сесијара у Крагујевцу





Венчање у цркви Светог Димитрија у Лазаревцу

23. новембар 2003:

Служио Свету литургију у Чибутковици;

Осветио школу у Дудовици код Лазаревца;

Посетио цркву у Барошевцу;

4. новембар 2003:

Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу и рукоположио свршеног богослова Дејана Лукића у чин ђакона;

5. новембар 2003:

Служио бденије у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу;

6. новембар 2003:

Служио Свету литургију у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу о слави ове школе и рукоположио ђакона Дејана Лукића у чин свештеника и дипломираниог теолога Зорана Радојевића у чин ђакона;

7. новембар 2003:

Служио Свету литургију и парастос ктиторима у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу;

новембар 2003:

Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

новембар 2003:

Служио Свету литургију у Саборној цркви у Београду и учествовао у ипротонији архимандрита Јоакима;

децембар 2003. - Ваведење Пресвете Богородице:

■ Служио Свету литургију манастиру Каленићу и рукоположио ђакона Зорана Радојевића у чин презвитера;

5. децембар 2003:

■ Основао капелу у болници у Аранђеловцу и посветио је Светом великомученику Пантелејмону;

■ Обишао цркву у изградњи Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу;

■ Посетио манастир Брезовац код Аранђеловца који се обнавља;

■ Посетио Орашац;

6. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у манастиру Ралетинцу;

7. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у Старој крагујевачкој цркви;

9. децембар 2003:

■ Учествовао на слави декана Економског факултета у Крагујевцу професора др Илије Росића;

10. децембар 2003:

■ Посетио господина Николу Вуковићу у Сенти, брата блаженопочившег епископа Саве и служио помен над гробом родитеља епископа Саве;

■ Посетио епископа бачког др Иринеја;

12. децембар 2003:

■ Примио групу омладине из Крагујевца на разговор

13. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

■ Учествовао са ректором Богословије у Крагујевцу протојерејом др Зораном Крстићем на прослави десетогодишњице оснивања Учитељског факултета у Јагодини;

14. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у манастиру Јошаница и разговарао са младим манастирским братством;

19. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у манастиру Гричарица;

20. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

21. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

22. децембар 2003:

■ Посетио манастир Драчу;

■ Примио др Зорана Јованчевића, начелника нефрологије ВМА у Београду;

23. децембар 2003:

■ Служио Свету литургију у Светоуспенској саборној цркви у Крагујевцу;

■ Примио епископа бившег захумско-херцеговачког др Атанасија;

25. децембар 2003.

■ Служио Свету литургију у Јагодини и одржао састанак са архијерејским намесницима. ■

МИЛОВАН СТЕВАНОВИЋ, ПРОТОЈЕРЕЈ

После краће, али тешке болести, на дан Светог апостола Јуде и преподобног Пајсија Великог, 2. јула 2003. године, у Клиничко-болничком центру Крагујевац, упокојио се у Господу протојереј Милован Стевановић, умировљени парох бадњевачки.

Прота Милован је рођен 30. новембра 1934. године у селу Сиљвица код Рековаца, од оца Миодрага и мајке Станице. Још од малих ногу, одлазећи често са оцем на богослужења у манастир Ралетинац, код Милована јавља се велика љубав према свештеничком позиву. Како је растао, у њему се ова љубав све више распламсавала, па га његови побожни родитељи уписују у призренску Богословију коју завршава 1952. године. По завршетку Богословије, 1953. године, ступа у брак са Јелицом Божић из чувене свештеничке породице Божића из Бадњевца. На одслужење војног рока одлази 1955. године, а по доласку из војске, 1957. године бива рукоположен у свештенички чин од стране епископа шумадијског Валеријана. По рукоположењу, бива постављен за пароха малокрчмарског у Малим Крчмарима, а од 1961. године и за опслуживача сипићке парохије у Сипићу. На овим парохијама остаје до 1978. године, када бива постављен за пароха бадњевачког, где је службовао до пензије. У браку са супругом Јелицом изродио је једно мушки дете. О проти Миловану много се причало са речима пуним хвале. У почетку службе, када није било превоза, по киши, снегу и сметовима, прата је редовно из Бадњевца долазио у Мало Крчмаре и Сипић да одслужи Свету литургију и поучи народ речи Божијој. Често је прата причао да памти јаке зиме и сметове високе и по један метар када је морао да се кроз њих пробија и по неколико километара да би стигао да обави обавезе у парохији. За време службовања проте Милована, подигнути су парохијски домови у Сипићу и Малим Крчмарима. Колико је прата био добар и омиљен свештеник, говори и велики број верника на опелу, како из Бадњевца, тако и из околних села.

Опело је обављено 4. јула 2003. године у храму Светих апостола Петра и Павла у Бадњевцу. Опело је служио Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован, уз саслужење 28 свештеника и једног ћакона. Поред свештеника који су учествовали у опелу, у храму су биле присутне монахиње манастира Грочанице у којем је прата био радо виђен као свештеник и духовник. У храму се од покојног проте опростио епископ



шумадијски Господин Јован који је истакао све заслуге противине као свештеника, на подизању духовног и ралног живота верника у местима где је службовао. Сле трократног опхода око цркве, земни остаци по ноге прете спуштени су у породичну гробницу на бадњевачком гробљу. На трпези љубави спремљеној за подушне прете Милована о његовом овогејском животу и делу говорио је протојереј-ставрофор Милутин Тровић, који је и кум покојног проте Милована.

Нека ти је вечни покој и Бог да ти души опрости
Радивоје Стојадиновић, свештеник

Година: XXV

Број: 5-6 (150-151), 2003

Издавач:

Српска православна епархија
шумадијска

Излази:

шест пута годишње

Уређује:

Одбор

Главни и одговорни уредник:

Драгослав Степковић,
protoјереј ставрофор

Заменик главног уредника:

Негослав Јованчевић

Уредништво и администрација:

„Каленић“, 34000 Крагујевац,
Владимира Роловића бб

Телефон:

(034) 302-642, 371-150

Каленић

E-mail:
gci.kg@eunet.yu

Тираж:
3000 примерака

Припрема и штампа:
Графички центар Интерагент,
Крагујевац



Буковик, 12. октобар 2003,
рукоположење ђакона
Бранислава Бороте у чин свештеника



Свечано обележавање стогодишњице
постојања Кола српских сестара у
Крагујевцу



ећење школе у
селу Дражевцу



Свети крал Стефан Дечански, Дечани, 1580. годин